

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΦΟΙΤΗΤΕΣ: ΓΚΑΝΤΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΜ :14253
ΔΡΟΓΚΟΥΛΑΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΑΜ :15606

Μεσολόγγι 2015

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	4
1.1 Ορισμός πρωτογενή τομέα	4
1.2 Ιστορική αναδρομή πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα.....	7
1.3 Ρόλος πρωτογενούς τομέα για την ελληνική οικονομία	11
1.4 Ευρωπαϊκή ένωση και πολιτικές για των πρωτογενή τομέα.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	25
2.1 Οικονομική κρίση και πρωτογενής τομέας.....	25
2.2 Προβλήματα και στρεβλώσεις στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα.....	28
2.3 Επιπτώσεις από την οικονομική κρίση	35
2.4 Ευκαιρίες για επανασχεδιασμό μέσα από την κρίση	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	38
3.1 Προβλήματα που προϋπήρχαν τις οικονομικής κρίσης	38
3.2 Ανταγωνιστικότητα και ΕΕ.....	42
3.3 Συμβολή στο ΑΕΠ	44
3.4 Προοπτικές και εφαρμογή καινοτόμων ιδεών.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	53
4.1 Πολιτικές που ακολουθούνται στον πρωτογενή τομέα.....	53
4.2 Σχεδιασμός και πολιτικές ΕΕ	57
4.3 Τάσεις και Προοπτικές	67
4.4 Ζητήματα που απαιτείται να αντιμετωπιστούν.....	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ο πρωτογενής τομέας βρίσκεται στο μέσο μιας διαρκούς αναθεώρησης του θεσμικού του πλαισίου στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, αλλά και ενώπιον μεταβαλλόμενων πραγματικών συνθηκών (νέες χώρες που εισέρχονται στον διεθνή ανταγωνισμό, τεχνολογικές εξελίξεις).

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, σημαντικές εξελίξεις έχουν επιφέρει αλλαγές στον τρόπο και στο κόστος παραγωγής και ιδιαίτερα στη βιωσιμότητα ορισμένων κλάδων τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Οι συνεχείς αλλαγές στον τρόπο άσκησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.), η διερεύνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, οι αναδιαρθρώσεις στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας τροφίμων με την παρουσία ισχυρών πολυεθνικών εταιρειών, οι συχνές διεθνείς διατροφικές κρίσεις, οι συνεχιζόμενες εμπορικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) καθώς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος είναι μόνο μερικοί από τους παράγοντες που διαμορφώνουν νέες συνθήκες τόσο στην εσωτερική όσο και στην παγκόσμια αγορά των αγροτικών προϊόντων, με άμεσες επιπτώσεις στα εισοδήματα καθώς και στην απασχόληση του πρωτογενή τομέα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία 20 χρόνια η οικονομική ανάπτυξη στηρίχτηκε στις κατασκευές την άνθηση του εμπορίου και των υπηρεσιών και στην αύξηση των καταναλωτικών συνηθειών των ελλήνων κυρίως σε εισαγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες από όπου ένα πολύ μικρό ποσοστό της προστιθεμένης αξίας παράγονταν εντός της ελληνικής επικρατείας. Ταυτόχρονα είχαμε μια συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και της συμμετοχής του στο ΑΕΠ της πατρίδας μας (μιας κατ' εξοχήν αγροτικής οικονομίας τις περασμένες δεκαετίες).

Η οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων και η κατάρρευση του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες κάνει όλο και πιο αναγκαία την αλλαγή στρατηγικής. Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας πρέπει να στηριχτεί στους κλάδους εκείνους που μπορούμε να αναπτύξουμε συγκριτικά πλεονεκτήματα και να γίνομαι ανταγωνιστικοί, παράγοντας προστιθέμενη αξία από ντόπιους παραγωγικούς συντελεστές. Ο αγροτικός τομέας μπορεί να αποτελέσει έναν από τους πυλώνες που θα στηριχτεί η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας αρκεί να μη γίνουν τα λάθη του παρελθόντος. Επιβάλλεται η χάραξη νέας αγροτικής πολιτικής που θα στηρίζεται όχι στις επιδοτήσεις αλλά στην πραγματική αύξηση της παραγωγής επώνυμων ανταγωνιστικών προϊόντων, θα δίνει κίνητρα για επενδύσεις και δημιουργία οικονομιών κλίμακας από τις επιχειρήσεις του κλάδου. Η χάραξη αγροτικής πολιτικής που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του νέου παγκοσμίου οικονομικού περιβάλλοντος και τις τάσεις της αγοράς, θα αξιοποιεί τις ευκαιρίες, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής γης θα οδηγήσει στην αύξηση των εξαγωγών και στην δημιουργία χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: πρωτογενής τομέας, ανάπτυξη, ΚΑΠ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Ορισμός πρωτογενή τομέα

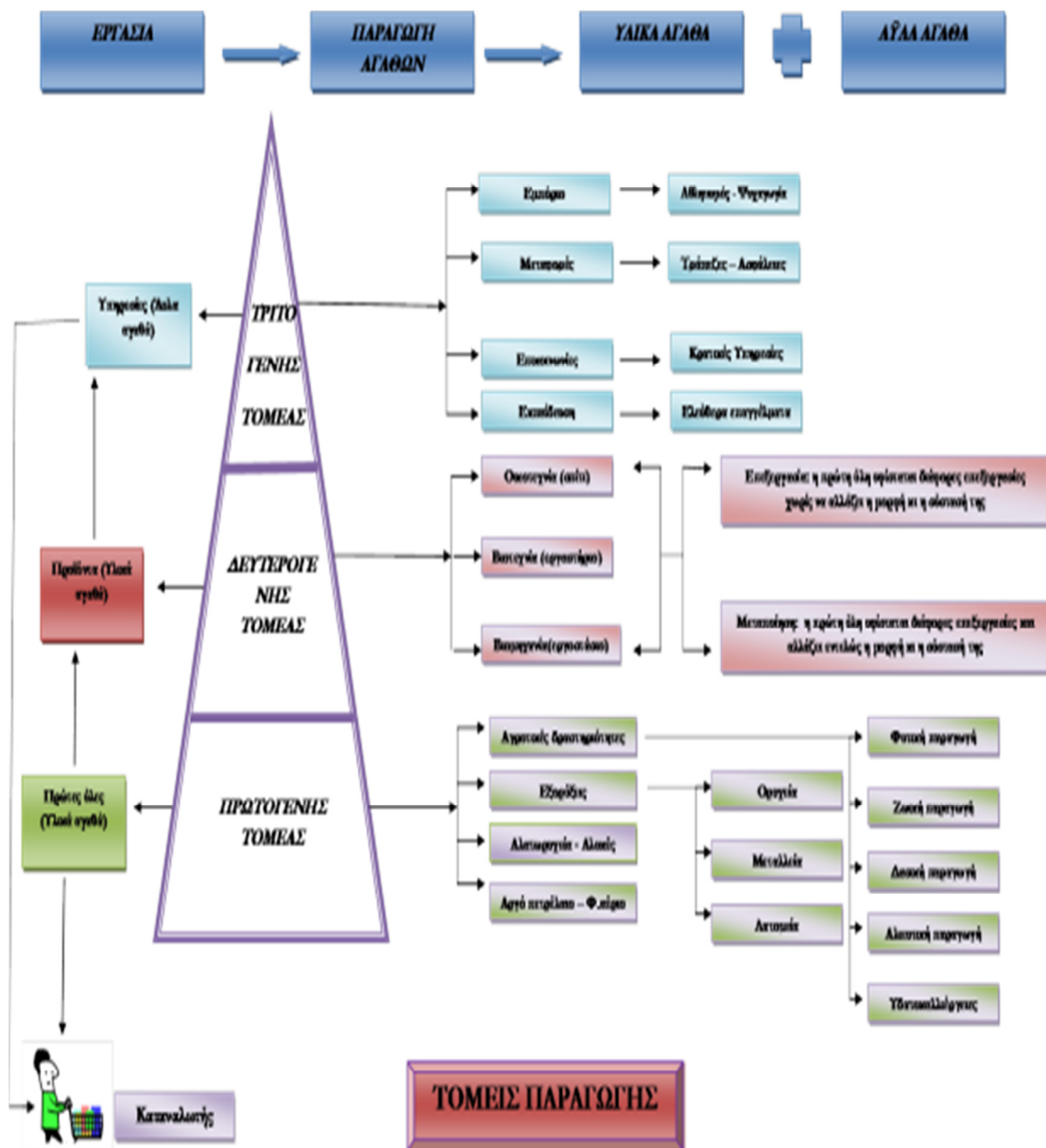
Με τον όρο πρωτογενής παραγωγή εννοείται ο παραγωγικός τομέας δραστηριοτήτων που έχει ως αντικείμενο την απόσπαση ή την απόκτηση αγαθών (πρώτων υλών) έμμεσης ή άμεσης κατανάλωσης, κατ' ευθείαν από την φύση (γεωργία, αλιεία, θήρα, κτηνοτροφία, εξόρυξη μεταλλευμάτων, κλπ). Ο τομέας αυτός της απασχόλησης αποτελεί πηγή εισοδήματος για μεγάλο τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού (Βακάκης Φ., 2008).

Η απόσπαση πραγματοποιείται είτε μέσω της συλλογής (συλλεκτικές επιχειρήσεις) είτε με την εξόρυξη (εξορυκτικές επιχειρήσεις) από το έδαφος ή από το υπέδαφος. Επομένως, στο πρώτο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, τα προϊόντα της πρωτογενούς παραγωγής καταναλώνονται από τους ανθρώπους, όπως έχουν, χωρίς να υποστούν καμία επεξεργασία ή μεταποίηση – μετασχηματισμό, όπως για παράδειγμα τα αυγά, τα ψάρια, το γάλα, τα φρούτα, το μέλι, οι καρποί, κλπ. (Βακάκης Φ., 2008).

Με άλλα λόγια, στον πρωτογενή τομέα συμπεριλαμβάνονται οι παραγωγικές δραστηριότητες που παράγουν αγαθά σε φυσική κατάσταση απ' ευθείας από τη φύση χωρίς να επιβληθεί πάνω τους επεξεργασία. Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί την βάση για την ύπαρξη του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. (Καμενίδης Χ., 2010).

Στην εποχή μας οι μονάδες παραγωγής του πρωτογενούς τομέα έχουν μεταβληθεί σε μεγάλο βαθμό συγκριτικά με εκείνες του παρελθόντος. Η υποστήριξη της τεχνολογίας και των επιστημών έχει γίνει ποία αναπόσπαστο κομμάτι της. Από τη χρήση εξελιγμένων μηχανημάτων στις απαιτήσεις κάθε καλλιέργειας και τις σύγχρονες θερμοκηπιακές εγκαταστάσεις μέχρι τα επιτεύγματα της βιοτεχνολογίας και τις εφαρμογές του Internet στην αγροτική παραγωγή γίνεται ξεκάθαρη η επίδραση της τεχνολογίας πάνω στον πρωτογενή τομέα. (Βακάκης Φ., 2008).

Εικόνα_1.1

Πηγή: <http://schooltec.wordpress.com/production/sectors/>

Σε ολόκληρο τον κόσμο, στις αναπτυγμένες και στις υποανάπτυκτες χώρες, αλλά και στην Ελλάδα, η ενασχόληση με τον αγροτικό τομέα δεν αποτελεί απλά μια ακόμα οικονομική δραστηριότητα, όπως όλες οι άλλες. Αντίθετα, αποτελεί μια δραστηριότητα με ευρύτερο και σημαντικό ειδικό βάρος, αφού έχει άμεση και ευθεία σχέση με το φυσικό, πολιτισμικό, κοινωνικό καθώς και ιστορικό περιβάλλον και αφού οι διαστάσεις της είναι οικονομικές, περιβαλλοντικές και συνάμα κοινωνικές. Ειδικότερα για την Ελλάδα και εθνικές. Συνδέεται με τον τρόπο ζωής μεγάλου

μέρους του πληθυσμού της Ελλάδας, ώστε να εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης και ένα σταθερό ρυθμό ανάπτυξης. Άλλωστε, αυτός είναι και ο βασικός λόγος στήριξης των αγροτών μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010).

1.2 Ιστορική αναδρομή πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομία κατά τα διάρκεια της δεκαετίας του 1980 ήταν κατά με μέσο ρυθμό 0,7% έναντι 2,4% της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, συνέπια αυτού του γεγονότος να υπάρξει απόκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος από το μέσο εισόδημα των χωρών αυτών σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010). Οι δεκαετία του 1990, χαρακτηρίστηκε από υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006). Τα γεγονότα που συντελέσαν σε αυτή την ανάπτυξη ήταν αυτή:

- Η αύξηση των δημοσίων δαπανών κυρίως λόγω της προετοιμασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.
- Οι εισροές κοινοτικών κονδυλίων, η πιστωτική επέκταση ως αποτέλεσμα της πορείας ονομαστικής σύγκλισης.
- Η συνεισφορά τομέων όπως η ναυτιλία και ο τουρισμός οδήγησαν σε υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, κατά μέσον όρο υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό της ΕΕ (3% για την περίοδο 1991 – 2004 έναντι 2% για την ΕΕ).

Ο προσδιορισμός των αγροτικών περιοχών παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις από χώρα σε χώρα και δεν έχει υπάρξει κοινός αποδεκτός ορισμός σε επίπεδο Ε.Ε. Η Ε.Ε. δέχεται τον ορισμό του ΟΟΣΑ. Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία χρησιμοποιεί άλλο ορισμό, το γεγονός αυτό προφανώς και δημιουργεί συχνά προβλήματα λόγω των διαφορετικών τιμών που λαμβάνουν τα διάφορα στατιστικά μεγέθη.

Για λόγους ενιαίας αντιμετώπισης για το σύνολο των προγραμματικών εγγράφων, η Ελλάδα για τον ορισμό των αγροτικών περιοχών αποδέχεται τον ορισμό του ΟΟΣΑ, που χρησιμοποιεί ως κριτήριο προσδιορισμού του αγροτικού χαρακτήρα την πληθυσμιακή πυκνότητα. (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006).

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha από τις οποίες το 97,1% έχουν προσδιοριστεί ως αγροτικές περιοχές το 73,9% κυρίως αγροτικές και 23,2% ενδιάμεσες αγροτικές, σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ στις οποίες κατοικεί περίπου τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της χώρας το 37,2% κυρίως αγροτικές και 27,2% ενδιάμεσες αγροτικές. Με βάση τη διοικητική ταξινόμηση της χώρας σε

επίπεδο NUTS II, μόνο η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται στις κυρίαρχα αστικές περιφέρειες, ενώ η πλειονότητα των υπόλοιπων περιφερειών, με εξαίρεση τις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας, κατατάσσεται στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010).

Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα είναι μια μακρόχρονη διαδικασία περίπου μια τεσσαρακονταετίας κα πλέον που χαρακτηρίζει έντονα την ελληνική πραγματικότητα. Η μελέτη των πληθυσμιακών δεδομένων κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια παρουσιάζει με εμφατικό τρόπο το μέγεθος του προβλήματος και την αναγκαιότητα λήψης μέτρων για τη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Μετά από δύο δεκαετίες έντονης μείωσης (1961–1981) του αγροτικού πληθυσμού, αλλά και της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, άρχισε από το 1981 μια μείωση του ρυθμού της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις αγροτικές περιοχές (1981 – 1991). (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006).

Πίνακας_1.1

Εξέλιξη του Πληθυσμού την περίοδο 1961-1991				
Έτος	Αστικός (%)	Ημιαστικός (%)	Αγροτικός (%)	Σύνολο (%)
1961	43,3	12,9	43,8	100
1971	53,2	11,6	35,2	100
1981	58,1	11,6	30,3	100
1991	58,8	12,8	28,4	100

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας_1.2

Αριθμός απασχολούμενων (χιλιάδες) Ποσοστιαία συμμετοχή (%)

1951	1961	1971	1981	1991	2000
1367	1960	1313	972	671	686
48	54	41	27	18	17

Πηγή: ΕΣΥΕ

Την περίοδο 1961 - 2000 οι απασχολούμενοι στη γεωργία, όπως καταγράφηκαν στις απογραφές πληθυσμού μειώθηκαν κατά 2/3 και η ποσοστιαία συμμετοχή τους ως προς τη συνολική απασχόληση μειώθηκε από 54% σε 17%. Το έτος 2000 1,43 εκατομμύρια απασχολήθηκαν αποκλειστικά κυρίως δευτερευόντως στις οικογενειακές αγροτικές τους εκμεταλλεύσεις. Επιπλέον 1,36 εκατομμύρια απασχολήθηκαν ως μισθωτοί, στη μεγάλη τους πλειοψηφία εποχιακοί. Άλλοι 230 χιλιάδες χωρίς αμοιβή, στη βάση της αλληλοβοήθειας ενώ τέλος και 424 χιλιάδες εκμεταλλεύσεις χρησιμοποίησαν εργασίες κατ' αποκοπή. (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006).

Πίνακας 1.3

Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων κατά κατηγορία και φύλλο (χιλιάδες)

1991								
Κάτοχοι και μέλη των νοικοκυριών που εργάστηκαν στην ατομική εκμετάλλευση								
	Σύνολο Απασχολούμενων	Αποκλειστική Απασχόληση	Κύρια Απασχόληση	Δευτερεύουσα Απασχόληση	Απασχολούμενοι Μόνιμοι εργάτες	Απασχολούμενοι Εποχικοί εργάτες	Απασχολούμενοι βάση Αλληλοβοήθειας	Αριθμός αγροτικών εκμεταλλεύσεων με κατ' αποκοπή εργασία
Σύνολο Χώρας	1570,53	1233	64,7	275,6	6,2	1202,3
Άρρενες	90,5	633,7	51,4	225,3	5,3	670,1
Θήλειες	660,1	599,6	13,3	43,2	0,9	532,3

2000								
Κάτοχοι και μέλη των νοικοκυριών που εργάστηκαν στην ατομική εκμετάλλευση								
	Σύνολο Απασχολούμενων	Αποκλειστική Απασχόληση	Κύρια Απασχόληση	Δευτερεύουσα Απασχόληση	Απασχολούμενοι Μόνιμοι εργάτες	Απασχολούμενοι Εποχικοί εργάτες	Απασχολούμενοι βάση Αλληλοβοήθειας	Αριθμός Αγροτικών εκμεταλλεύσεων με κατ' αποκοπή εργασία
Σύνολο Χώρας	1434,5	1099,6	27,2	307,6	10,5	1355,1	230,6	424,5
Άρρενες	836,4	569,1	22,3	244,9	9,6	1030,1	135,9	
Θήλειες	598,1	530,5	4,9	62,7	0,8	325,1	94,7	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Γεωργίας – Κτηνοτροφίας

Όπως φαίνεται στον πίνακα παρακάτω περισσότεροι από τον ένα στους δύο αρχηγούς εκμεταλλεύσεων απασχολούνται στις αγροτικές τους εργασίες μόνο έως 74 μέρες το έτος, ένας στους 5 απασχολείται από 74 έως 149 και οι υπόλοιποι 3 στους 10, 150-300 και άνω ημερομίσθια.

Πίνακας_1.4

Εκμεταλλεύσεις που ανήκουν σε φυσικά πρόσωπα κατά τάξεις ηλικιών και κατόχων και κατά τάξεις μεγέθους του αριθμού ημερών απασχόλησης αυτών: 2000

Αριθμός Ημερομισθίων	Συνολικός Αριθμός Εκμεταλλεύσεων	Ηλικία Αρχηγού		
		45-54	55-64	
65+				
0-74	417,5	76,8	92,5	164,9
75-149	144,3	29,6	38,5	42,9
150-224	117,5	25,8	33,3	26,4
225-299	44,2	10,4	12,3	6,9
300+	93,2	22,4	24,7	12,3
ΣΥΝΟΛΟ	813,70	165	201,3	253,4

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας Κτηνοτροφίας έτους 1999 - 2000

Στην εσωτερική της δομή έλαβαν χώρα ουσιαστικές μεταβολές για τις ηλικιακές ομάδες. Ο αριθμός των κατόχων των μεγαλύτερων εκμεταλλεύσεων άνω των 200 στρεμμάτων, όπως επίσης και των μικρότερων εκμεταλλεύσεων που καλλιεργούν έως 20 στρέμματα αυξήθηκε. Αντίθετα, μειώθηκε το ειδικό βάρος των εκμεταλλεύσεων όλων των ενδιάμεσων τάξεων μεγέθους. (Δαβίλλας Α., 2006).

1.3 Ρόλος πρωτογενούς τομέα για την ελληνική οικονομία

Ο πρωτογενής τομέας στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), παρουσιάζεται μεγαλύτερος στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (19%), Θεσσαλίας (13%) και Πελοποννήσου (12%). Το ποσοστό απασχόλησης της χώρας διαμορφώθηκε στο 59,4% απασχολούμενοι αν ενεργός πληθυσμός για το έτος 2004. Το ποσοστό απασχόλησης εμφανίζεται υψηλό σε έξι περιφέρειες και σε επίπεδα άνω του 60%, παρόλο που δεν υπερβαίνει το 70% που έχει οριστεί ως στόχο της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την συνθήκη της Λισσαβόνας για το 2010 (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες και φτάνει άνω του 20% με διαφοροποίηση τις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας που η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα κυμαίνεται σε επίπεδα κατώτερα ή ίσα του εθνικού μέσου όρου (16,4%). Η ηλικιακή διάρθρωση στο γεωργικό τομέα είναι προβληματική και ο δείκτης αναλογία γεωργών ηλικίας μικρότερης των 35 με γεωργούς ηλικίας μεγαλύτερης των 55 να βρίσκεται στην τιμή του 0,13. Η ηλικιακή διάρθρωση χαρακτηρίζεται λιγότερο προβληματική στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (0,21) και Δυτικής Μακεδονίας (0,20), σε αντίθεση με τις περιφέρειες Αττικής (0,07), Ιονίων Νήσων (0,07), Ηπείρου (0,07) και Στερεάς Ελλάδας (0,08) που χαρακτηρίζονται ως οι πλέον προβληματικές σε όρους δημογραφικής σύνθεσης των απασχολούμενων στο γεωργικό τομέα (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα παρά τη μείωση που υφίσταται σε όρους αξίας παραγωγής ως ποσοστό στα συνολικά μεγέθη της οικονομίας και σε απόλυτες τιμές αλλά και ως ποσοστό σε όρους, παραμένει από τους βασικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομίας, προσφέροντας έντονο ιδιαίτερο κοινωνικό και περιβαλλοντικό ρόλο. Η συνεισφορά της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) από τον πρωτογενή τομέα την δεκαετία 1995 με 2005 στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας περιοριστικέ σημαντικά και από 9,9% το 1995, διαμορφώνεται στο 5,2% κατά το 2005. Η αιτία της μειώσεως αυτής οφείλεται κυρίως στη μεγέθυνση του τομέα των υπηρεσιών με ρυθμούς πολύ μεγαλύτερους από τους αντίστοιχους του πρωτογενή τομέα (Τσιμπούκας Κ., & Μιχαλόπουλος Γ., 2009).

Πίνακας_1.5

Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, Υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης & τροφίμων ειδική γραμματεία κοινοτικών πόρων και υποδομών.

Δείκτης	Οικονομικής ανάπτυξης	Οικονομική ανάπτυξη πρωτογενή τομέα	Απασχόληση	Δομή της απασχόλησης	Ηλικιακή διάρθρωση στη γεωργία	
Μονάδα Μέτρησης	ΑΕΠ (σε pps)/κεφαλή (EU-25=100)	ΑΠΑ πρωτογενής τομέας	απασχολούμενοι/ σύνολο του πληθυσμού (25-64 ετών)	απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	αναλογία: αγρότες <35 / >= 55 years ετών	
Πηγή	Eurostat National Accounts	Eurostat Regional Accounts	Eurostat Labour Force Survey	Eurostat - Economic Accounts	Eurostat Farm Structure Survey	
Έτος	M.O. 2000-2002	2002	2004	2002	2003	
	Μονάδα	pps	σε εκατομ. ΕΥΡΩ	% στη συνολική	%	%
α/α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ					
1	ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗ	57,4	859,3	11%	59,4	0,16
2	ΚΕΝΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	75,9	1.528,2	19%	56,9	0,21
3	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	76,8	517,6	6%	53,3	0,20
4	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	62,9	1.081,1	13%	60,9	0,14
5	ΗΠΕΙΡΟΣ	59,3	249,6	3%	57,7	0,07
6	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	65,5	146,4	2%	61,1	0,07
7	ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	56,3	774,9	9%	55,6	0,14
8	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	105,3	804,6	10%	57,2	0,08
9	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	73,7	942,0	12%	62,1	0,10
10	ΑΤΤΙΚΗΣ	79,0	174,1	2%	60,8	0,07
11	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	74,3	227,8	3%	56,4	0,11
12	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	87,7	170,0	2%	60,4	0,14
13	ΚΡΗΤΗ	72,3	704,8	9%	64,0	0,14
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	75,0	8.180,4	100%	59,4	0,13

Πηγή: Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013.

Η γεωργική απασχόληση μειώθηκε δραματικά, από το 30,3% της συνολικής απασχόλησης το έτος 1980, στο 12,6% το έτος 2004. Ωστόσο, το ποσοστό του 12,6% συγκρινόμενο με το 3,8% της Ευρωπαϊκής Ένωσης 15 για το έτος 2004, δείχνει ότι ο τομέας συνεχίζει να παρέχει θέσεις εργασίας σε σημαντικό αριθμό μέρος του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας.

Το εμπόριο του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων αποτελεί ένα από τα βασικότερα μέρη του συνολικού εμπορίου της χώρας, αλλά η συμμετοχή των προϊόντων του στις συνολικές εξαγωγές περιορίζεται σημαντικά και συνεχώς. Το έτος 2000 η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 3.907.248,716 € (12,7% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αξία των

εξαγωγών ανήλθε στα 2.890.426.999 € (25,1% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό γεωργικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -1.016.821.717 €. Η τάση αυτή συνεχίστηκε και για το έτος 2004, στην οποία η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 5.267.867.531 € (12,5% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αξία των εξαγωγών ανήλθε στα 2.799.206.037 € (22,9% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -2.468.661.494€. Σημειώνεται ότι οι εμπορικές συναλλαγές με τις Ευρωπαϊκές χώρες (EE-15) καλύπτουν το 86% του συνολικού όγκου.

Για τις ελληνικές ορεινές περιοχές το χαρακτηριστικό των χαμηλών εισοδημάτων, τη δυσμενή δημογραφική σύνθεση και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού καθώς και την έλλειψη βασικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, ιατροφαρμακευτικών και άλλων υποδομών. Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία σημαντικών έργων υποδομών και την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και διαβίωσης με στόχο την αύξηση της προσπελασιμότητας και μείωση των χρονοαποστάσεων των διαφόρων ορεινών περιοχών από τις μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις της χώρας.

Στις νησιωτικές περιοχές, η μεγάλη ανάπτυξη που προσφέρει ο τουρισμός, στο γεωργικό και αλιευτικό τομέα εξακολουθεί να σημαντικά στην απασχόληση της τοπικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη-ανάπτυξη της γεωργικής και αλιευτικής δραστηριότητας.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νησιωτικές περιοχές όπως και στις ορεινές εδράζονται από την έλλειψη υποδομών πρόσβασης και κοινωνικών υπηρεσιών, το χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων της επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας και τη διατήρηση και ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιωτικού χώρου.

Ο πρωτογενής τομέας στη Ελλάδα είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντική θέση, τόσο σαν μορφή οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και ως στοιχείο διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής για αρκετές περιφέρειες της ελληνικής επικράτειας.

Οι περιορισμοί παίζουν που βασικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα είναι και η γεωφυσική κατάσταση της χώρας. Αυτή όμως η γεωφυσική κατάσταση δημιουργεί μια ποικιλομορφία μικροκλιμάτων και συνθηκών παραγωγής, η δυναμική των οποίων απαιτείται να αξιοποιηθεί αναπτυξιακά με τρόπο που οι περιορισμοί να μετατραπούν σε προοπτικές ανάπτυξης. Επίσης βασικό ρόλο διαδραματίζουν και οι περιορισμένοι φυσικοί της πόροι. Σχετικά με τους περιορισμένους φυσικούς πόρους αναφέρεται ότι η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση της χώρας για το έτος 2003 ανέρχεται σε 3.967.770 Ha, που αποτελεί το 30,1% της συνολικής έκτασης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ-25 είναι 42%. Από αυτήν την έκταση, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι το 82,7% βρίσκεται σε μειονεκτικές περιοχές (LFAs). Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) στις ορεινές μειονεκτικές περιοχές καταλαμβάνει ποσοστό 56,4% της συνολικής ΧΓΕ.

Η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό κι από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των εκμεταλλεύσεων του. Το 2003, το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα ανερχόταν περίπου, σε 824.460 έναντι 817.060 το 2000. Το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, με βάση τη χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ), εμφάνισε μικρή αύξηση της τάξης του 9% (2000: 4,4 - 2003: 4,8 Ha/ εκμετάλλευση). Το γεγονός αυτό δε φτάνει για να καλύψει αναλλοίωτη η μεγάλη απόκλιση του μέσου μεγέθους της ελληνικής γεωργικής εκμετάλλευσης από τον αντίστοιχο μ.ο. Ε.Ε-25, ο οποίος ανέρχεται σε 15,8 Ha/ εκμετάλλευση. Βασικό χαρακτηριστικό είναι επίσης των εκμεταλλεύσεων είναι ότι οι περισσότερες από αυτές αποτελούνται από μικρά τεμαχισμένα αγροτεμάχια, τα οποία βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση μεταξύ τους. Η κατάσταση αυτή δεν ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη των εκμεταλλεύσεων καθώς κρίνεται αναποτελεσματική η χρήση των παραγωγικών συντελεστών.

Η κατανομή των εκμεταλλεύσεων με βάση τα εκτάρια της χρησιμοποιημένης γεωργικής γης δείχνει με έντονο τρόπο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων ανήκει στην κλάση μεγέθους (0-5) Ha με ποσοστό 76,1% το έτος 2003 και 76,8% το έτος 2000, ενώ μόλις 0,8% για το έτος 2003 και 0,5% για το έτος 2000 ανήκουν στην κλάση μεγέθους (≥ 50) Ha (Πίνακας 10).

Το μέσο οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων ήταν το 2003 6,3 European Size Unit (ESU) με το 37,5% των εκμεταλλεύσεων να έχει μέγεθος μικρότερο των 2

ESU, 62,4% των εκμεταλλεύσεων να έχει μέγεθος από 2-100 ESU και 0,1% των εκμεταλλεύσεων με μέγεθος μεγαλύτερο από 100 ESU. Το έτος 2003 η καταβληθείσα εργασία στο σύνολο εκμεταλλεύσεων της χώρας ανήλθε σε 615.950 Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (AWU). Στην Ελλάδα διακρίνονται δύο τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι προσωπικές εκμεταλλεύσεις (οικογενειακής μορφής) και οι νομικού προσώπου (επιχειρηματικής μορφής). Με βάση το οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων (ESU), η συντριπτική πλειοψηφία τους (εκμεταλλεύσεις οικονομικού μεγέθους μεγαλύτερο από 1 ESU) με ποσοστό 99,9% ανήκει στις προσωπικές εκμεταλλεύσεις ενώ μόλις 0,1% στις νομικού προσώπου, ποσοστό όμως που αυξάνεται σε 12,3% για οικονομικό μέγεθος εκμεταλλεύσεων μεγαλύτερο από 100 ESU. Η κατάσταση αυτή παρουσιάζει ότι υπάρχει ανάγκη εκσυγχρονισμού και εφαρμογή νέων μεθόδων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, προκειμένου να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητά τους.

Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα 6.350 Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Πρωτοβάθμιες Οργανώσεις), 114 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ - Δευτεροβάθμιες Οργανώσεις) και απαριθμούν 746.812 μέλη, που αποτελούν μια από τις βασικές θεσμικές δομές στήριξης του πρωτογενή τομέα, σε συνεργασία με τις πολυάριθμες Ομάδες Παραγωγών διαχείρισης της αγοράς γεωργικών προϊόντων. Στα πλαίσια αυτό παρουσιάζεται η ανάγκη στήριξής τους, ώστε να καταστούν ικανοί να μεταφέρουν και να διαδώσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στον αγροτικό τομέα και κυρίως να ενδυναμώσουν τη θέση των παραγωγών, προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα της παραγωγής τους και τη διάθεση και εμπορία των προϊόντων, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων τους. (Δαβίλλας Α., 2006).

Πέραν από αυτά που παρουσιάστηκαν παραπάνω στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα σημαντικό ρόλο έχει ο ανθρώπινος παράγοντας. Η ηλικιακή διάρθρωση των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στον τομέα προβληματίζει, δεδομένου ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν τη γεωργική δραστηριότητα εξαιτίας του γεγονότος ότι αποτελεί την κύρια πηγή του εισοδήματός τους. Διεύρυνση του προβλήματος για το πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα αποτελεί επίσης το γεγονός ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν έχουν στοιχειώδεις γνώσεις οικονομικής και τεχνικής διαχείρισης της εκμετάλλευσής τους και τις απαιτούμενες ικανότητες για την εισαγωγή νέων και καινοτόμων τεχνολογιών

και συνολικότερα καθυστερούν σημαντικά να συμβαδίσουν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς.

Συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό προσθετικά στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας, απασχολεί ένα μεγάλο μέρος του ενεργού πληθυσμού, συνεισφέρει σημαντικά στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας ενώ, παράλληλα, είναι φορέας και προϋποθέσεων ανάπτυξης σε μεγάλο αριθμό άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της μεταποίησης. Χαρακτηρίζεται εντούτοις ως τομέας «έντασης εργασίας» βασιζόμενος σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, στις οποίες η ποιότητα και η καινοτομία και την εφαρμογή γνώσεων και ειδικεύσεως των παραγόμενων αγαθών παραμένει χαμηλή. Ο λόγος αυτός είναι που καθιστά τον πρωτογενή τομέας πάντα ευπαθής σε πιέσεις, όπως αυτές που δημιουργεί η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η απελευθέρωση του εμπορίου των προϊόντων για την ελληνική πραγματικότητα. (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006).

1.4 Ευρωπαϊκή ένωση και πολιτικές για τον πρωτογενή τομέα

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) αποτελεί την ενοποιημένη αγροτική πολιτική των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διέπεται από ένα σύνολο κανονισμών που σχετίζονται με την γεωργία, την κτηνοτροφία και την διακίνηση αγροτικών προϊόντων και όλες τις εκβάσεις που προκύπτουν, όπως η σταθερότητα των τιμών, η ποιότητα των προϊόντων, η επιλογή προϊόντων, η χρήση του εδάφους και η απασχόληση στον αγροτικό κλάδο. Η οργάνωση όλων αυτών οργάνεται μέσω πολύπλοκων οργανισμών και κανονισμών που σημαίνει μμεγάλη γραφειοκρατία, κατά βάση σε επίπεδο εθνικό, και καθιστά σε μεγάλο βαθμό της λειτουργία της ΚΑΠ δυσλειτουργικά. (Παπαγεωργίου Κ., & Σπάθης Π., 2000).

Η ΚΑΠ αποτελεί σημαντικό κομμάτι για την Ευρωπαϊκή Ένωση μια και αποτελεί μια από τις κυριότερες πολιτικές που ακολουθεί η καλύπτοντας σήμερα περίπου το 50% του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει σημαντικές επιδράσεις στη ζωή όλων των πολιτών της ένωσης. Λόγω ακριβώς της μεγάλης σημασίας της, η ΚΑΠ αποτέλεσε κατά καιρούς αντικείμενο διαμάχης (Τσιμπούκας Κ., & Μιχαλόπουλος Γ., 2009).

Την διοίκηση της ΚΑΠ έχει αναλάβει η Επιτροπή, η οποία, όπως σε όλους τους τομείς της Κοινοτικής ζωής, έχει την αρμοδιότητα για εισηγήσεις και προτάσεις. Η Επιτροπή υποβάλλει προτάσεις για την ΚΑΠ στο Συμβούλιο, το οποίο αναθέτει την προετοιμασία των συσκέψεών του στην Ειδική Επιτροπή Γεωργίας (ΕΕΓ). Η Επιτροπή διαβουλεύεται για την εκπόνησή της και εφαρμογή της ΚΑΠ με το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Η Επιτροπή επιδιώκει να διαβουλεύεται και με τις επαγγελματικές οργανώσεις των αγροτών (Μάρδας, 2005, σελ.354).

Όμως η Επιτροπή, για να έχει καλύτερη ενημέρωση για τα ειδικότερα προβλήματα κάθε κλάδου συνέστησε και συμβουλευτικές επιτροπές για κάθε προϊόν ή ομάδα προϊόντων, αποτελούμενων κατά το ήμισυ από εκπροσώπους των παραγωγών και συνεταιρισμών και κατά το ήμισυ εκπροσώπους του εμπορίου, της βιομηχανίας, των εργαζομένων και των καταναλωτών. Οι επιτροπές αυτές γνωμοδοτούν για συγκεκριμένα μέτρα που επεξεργάζεται η Επιτροπή, χωρίς η γνώμη τους να είναι φυσικά δεσμευτική (Μάρδας, 2005, σελ.354).

Η ιδρυτική συνθήκη της ΕΟΚ προέβλεπε μια κοινή αγορά αγροτικών προϊόντων. Όμως, η αγορά αυτή δεν μπορούσε να υλοποιηθεί μόνο με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος απαλλαγμένου από κάθε εμπόδιο στην ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων και με την υιοθέτηση κοινών κανόνων στο χώρο του ανταγωνισμού. Η αγορά των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων έπρεπε να οργανωθεί συλλογικά. Έτσι, υιοθετήθηκε μια Κοινή Αγροτική Πολιτική, με στόχους την αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, του εισοδήματος του γεωργού, την σταθεροποίηση και τον ασφαλή εφοδιασμό της αγοράς με τρόφιμα, όπως και την εξασφάλιση λογικών τιμών στους καταναλωτές (Παπαγεωργίου Κ., & Σπάθης Π., 2000).

Στα πλαίσια αυτής της ενότητας προσδιορίσουμε τα βασικότερα σημεία της ΚΑΠ. Στην ΚΑΠ το 1980 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες μεγάλες αλλαγές οι οποίες στόχευαν στην συμπίεση των τιμών των προϊόντων είτε των ποσοτήτων για τις οποίες ίσχυαν οι υψηλές τιμές. Οι αλλαγές αυτές ήταν πάνω στην εισαγωγή τριών νέων μηχανισμών ελέγχου της προσφοράς. Ο πρώτος από αυτούς του μηχανισμούς ήταν οι ποσοστώσεις, ο δεύτερος ήταν τα τέλη συνυπευθυνότητας αποτελούσαν ουσιαστικά φόρους στους παραγωγούς γάλακτος και σιτηρών και ο τρίτος ήταν οι σταθεροποιητές σύμφωνα με τους οποίους η τιμή του προϊόντος μειωνόταν αν η παραγωγή του ξεπερνούσε ένα προκαθορισμένο όριο. (Τσιμπούκας Κ., & Μιχαλόπουλος Γ., 2009).

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις αφορούν:

- Τη μείωση του όγκου παραγωγής.
- Τη μείωση του εισοδήματος των αγροτών.
- Τη μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία τροφίμων.
- Τη μείωση του κύκλου εργασιών στις εισροές και τις υπηρεσίες του τομέα.

Οι δύο κυριότερες μεταρρυθμιστικές φάσεις ήταν οι αποκαλούμενες μεταρρυθμίσεις McSharry όπου υιοθετήθηκαν το 1992 εφαρμόστηκαν τις αμέσως επόμενες χρονιές το 1993 και 1994. Η επόμενη σημαντικές μεταρρυθμίσεις ήταν το 2000 - 2001 που αφορούσε ένα νέο πακέτο μεταρρυθμίσεων συμφωνήθηκε και ονομαστικέ Ατζέντα 2000. Οι μεταρρυθμίσεις του πακέτου Ατζέντα 2000,

αφορούσαν την τιμή παρέμβασης για τα δημητριακά προϊόντα που μειώθηκε κατά 15%. Η μείωση αυτή αντισταθμίστηκε μερικώς από την αύξηση των αποζημιώσεων αγρανάπαυσης για τα δημητριακά. Μειώθηκε επίσης κατά 20% η τιμή παρέμβασης για το βοδινό κρέας ενώ οι διάφορες αμοιβές που δίνονταν για το βοδινό κρέας αυξήθηκαν για να αντισταθμίσουν μερικώς την μείωση της τιμής παρέμβασης.

Στη διάσκεψη της Στρέσσα της Ιταλίας, μεταξύ των εκπροσώπων των ιδρυτικών μελών και των εκπροσώπων των παραγωγικών τάξεων, καθορίστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές που θα ακολουθούσε η ΚΑΠ για να πετύχει τους στόχους που είχαν τεθεί από τη Συνθήκη (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.62).

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ αποτελέστηκαν από τρία κύρια σημεία:

1. Τη δημιουργία ενιαίας αγοράς (single market) στην ΕΟΚ με τη θέσπιση κοινών τιμών και κανόνων ανταγωνισμού και την παράλληλη κατάργηση όλων των εμποδίων διακίνησης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινοτικής αγοράς. Η ενιαία αγορά προϋποθέτει κοινή διαχείριση της αγοράς και ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.
2. Την κοινοτική προτίμηση (Community preference) δηλ. την δημιουργία καθεστώτος που να εξασφαλίζει το προβάδισμα των κοινοτικών προϊόντων στην κοινοτική αγορά έναντι των προϊόντων των τρίτων χωρών, όταν τα τελευταία προσφέρονται σε πολύ χαμηλές τιμές στη διεθνή αγορά. Η κοινοτική προτίμηση δε σημαίνει απαγόρευση εισαγωγών αλλά διαμόρφωση πλεονεκτικής θέσης στα κοινοτικά προϊόντα. Η δημιουργία ανασχετικών μηχανισμών για τη διασφάλιση της κοινοτικής προτίμησης συνδυάζεται με την εξασφάλιση σταθερότητας στο εισόδημα των παραγωγών και ομαλότητας στον εφοδιασμό της αγοράς.
3. Τη χρηματοδοτική αλληλεγγύη (financial solidarity) δηλ. την κοινή οικονομική διαχείριση των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή μιας κοινής αγροτικής πολιτικής με βάση τους κοινούς πόρους της Κοινότητας. Οι δαπάνες που συνεπάγεται η εφαρμογή της ΚΑΠ σε κάθε χώρα δε θα καλύπτονται από πόρους της ίδιας της χώρας αλλά από το κοινό Ταμείο που συνιστάται για το σκοπό αυτό. (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.62).

Η κοινή οργάνωση των αγορών συνίσταται στην εξάλειψη των εμποδίων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και στην εξασφάλιση μιας κοινής προστασίας στα σύνορα. Σχεδόν όλη η γεωργική παραγωγή της Κοινότητας έχει οργανωθεί συλλογικά. Υπάρχουν δύο τρόποι οργάνωσης μιας γεωργικής αγοράς. Ένα σύστημα άμεσων ενισχύσεων του αγροτικού εισοδήματος, και ένα άλλο στήριξης των τιμών των γεωργικών προϊόντων (δηλαδή υιοθέτησης υψηλών τιμών) στην αγορά της ΕΟΚ, συνδυαζόμενο με μια πολιτική προστασίας από τις φθηνές εισαγωγές. (Μάρδας, 2005, σελ.354).

Στο πρώτο σύστημα των εισοδηματικών ενισχύσεων τα ξένα προϊόντα εισάγονται σε τιμές αγοράς (που είναι συνήθως χαμηλές) και το εισόδημα των γεωργών συμπληρώνεται με ενισχύσεις προερχόμενες από τον κρατικό προϋπολογισμό. Με το σύστημα στήριξης των τιμών, ορίζονται εσωτερικές τιμές στα γεωργικά προϊόντα, κοινές για όλους και υψηλότερες από τις παγκόσμιες. Με τον τρόπο αυτό διατηρούνται υψηλά τα εισοδήματα των αγροτών (Μάρδας, 2005, σελ. 354 - 355).

Στη Συνδιάσκεψη της Στρέσσα του 1958 προτιμήθηκε το σύστημα στήριξης των τιμών για την ΚΑΠ, γιατί ανταποκρινόταν καλύτερα στα πολιτικά συμφέροντα των Κυβερνήσεων της τότε ΕΟΚ. Τότε η ΕΟΚ των έξι κρατών - μελών αριθμούσε 20 εκατομμύρια αγρότες. Οπότε, η πρώτη επιλογή των εισοδηματικών ενισχύσεων θα μπορούσε να ρίξει κυβερνήσεις με πρώτη αυτή της Γαλλίας, καθώς οι Γάλλοι αγρότες ήταν συνηθισμένοι σε μια υπερπροστατευτική γεωργία με υψηλές τιμές των αγροτικών τους προϊόντων από την εποχή της Τρίτης Δημοκρατίας, το 1880. Το ίδιο ίσχυε και για τη Γερμανία από την εποχή του Βίσμαρκ (Μάρδας, 2005, σελ.357).

Οι τέσσερις βασικές αρχές, που χαρακτηρίζουν την ΚΑΠ και τις κοινές της οργανώσεις είναι: η ενότητα της αγοράς, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη και η συνυπευθυνότητα των παραγωγών (Μάρδας, 2005, σελ.357).

Η ενότητα της αγοράς σημαίνει ότι τα γεωργικά προϊόντα κυκλοφορούν ελεύθερα στην Κοινότητα, όπως στις εσωτερικές αγορές, απαλλαγμένα από ποσοτικούς περιορισμούς, δασμούς, ή από άλλα μέτρα με το ίδιο αποτέλεσμα. Προϋποθέτει ως εκ τούτου, κοινές τιμές σε όλη την Κοινότητα, γι' αυτό το Συμβούλιο με πρόταση της Επιτροπής ορίζει ετησίως τις τιμές ανά προϊόν. Διαφορές

στις κοινές τιμές ερμηνεύονται μόνο από το κόστος μεταφοράς και τις ασφάλειες των προϊόντων (Μάρδας, 2005, σελ.357).

Η δεύτερη αρχή της κοινοτικής προτίμησης εισήγαγε την έννοια της προτίμησης των προϊόντων των κρατών - μελών εντός της εσωτερικής αγοράς, σε βάρος των εισαγομένων. Για να γίνει αυτό απαιτούνται μέτρα τόσο στην εισαγωγή όσο και στην εξαγωγή. Κατά την εισαγωγή, η χαμηλή τιμή του εισαγόμενου αγροτικού προϊόντος επιβαρύνεται, με μια αντισταθμιστική εισφορά. Οπότε το προϊόν εισέρχεται στην Κοινή Αγορά με τιμή ίση της ενιαίας (κοινής) τιμής που ισχύει στην Κοινότητα και έχει αποφασιστεί στο πλαίσιο της ΚΑΠ. Ως προς τις εξαγωγές Κοινοτικών αγροτικών προϊόντων προς τις τρίτες αγορές, αυτά καθώς έχουν τιμές πολύ υψηλότερες των διεθνών, επιδοτούνται (Μάρδας, 2005, σελ.359).

Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη σημαίνει ότι τα κράτη – μέλη παραμένουν αλληλέγγυα σε ότι αφορά στις χρηματοοικονομικές απαιτήσεις που εισήγαγε ο μηχανισμός της κοινής οργάνωσης των αγορών των αγροτικών προϊόντων. Δηλαδή η Κοινότητα αναλαμβάνει να χρηματοδοτήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις της ΚΑΠ. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων- FEOGA, το οποίο φέρει το βάρος όλων των δαπανών που απαιτούν οι κοινές οργανώσεις της αγοράς. Τα κράτη - μέλη παραιτούνται των εσόδων τους από τις αντισταθμιστικές εισφορές και τους δασμούς στα σύνορα, τα οποία δεν κατευθύνονται στους εθνικούς προϋπολογισμούς, αλλά αποτελούν έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού (Μάρδας, 2005, σελ.358 - 360).

Η αρχή της συνυπευθυνότητας του παραγωγού συνίσταται στη συμμετοχή των παραγωγών στις χρηματοοικονομικές δαπάνες, οι οποίες προκαλούνται λόγω των πλεονασμάτων των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων. Αυτό σημαίνει ότι σε τομείς με μόνιμα ή με συχνά πλεονάσματα παραγωγής (γάλα, δημητριακά, ελαιόλαδο), δεν υπάρχει απεριόριστη εγγύηση απορρόφησης της παραγωγής με τις υψηλές τιμές που αποφασίζονται στο πλαίσιο της ΚΑΠ ετησίως, αλλά περιορισμένη. Έτσι, αν η παραγωγή ενός αγρότη ξεπεράσει το εν λόγω ανώτατο πλαφόν της παραγωγής, για το οποίο υπάρχει εγγύηση τιμής, τότε για το εναπομείναν μέρος ισχύει χαμηλότερες τιμές εγγύησης. Με μηχανισμούς λοιπόν ελέγχου της παραγωγής και των γεωργικών δαπανών επιδιώκεται ο περιορισμός των παραγόμενων ποσοτήτων. Αυτοί βασίζονται στον ορισμό για πολυετή, συχνά περίοδο, μέγιστων εγγυημένων ποσοτήτων στο

επίπεδο της παραγωγής ή της προσκόμισης στην παρέμβαση. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να συμβιβάσει τις δημοσιονομικές απαιτήσεις με εκείνες της διατήρησης του γεωργικού εισοδήματος. Η αρχή αυτή εισήχθη στο σύνολο των αρχών λειτουργίας της ΚΑΠ κατά τη δεύτερη αναθεώρησή της, μετά το 1980 (Μάρδας, 2005, σελ. 360).

Η διαρθρωτική πολιτική της ΚΑΠ αναφέρεται στην ενίσχυση και μέριμνα για τον αριθμό και την κατανομή του γεωργικού πληθυσμού και των εκμεταλλεύσεων, τον τεχνικό τους εξοπλισμό, την κατάρτιση των αγροτών, τις ομάδες παραγωγών, την εμπορία και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων κλπ. Δεν υπήρχε στη δεκαετία του '60 άλλος κλάδος στην κοινότητα τόσο προσκολλημένος σε παραδοσιακές διαρθρώσεις παραγωγής όσο ο γεωργικός, με αποτέλεσμα την κοινωνικοοικονομική καθυστέρηση των αγροτών σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Χρειαζόταν μια κοινοτική διαρθρωτική πολιτική για να τονώσει την παραγωγικότητα και το εισόδημα των αγροτών. Η πολιτική αυτή όμως, σχετικά με την κεντρικά σχεδιασμένη πολιτική αγορών, μπορούσε να εφαρμοστεί περισσότερο αποκεντρωμένα, από τα κράτη- μέλη, τα οποία είχαν καλύτερη γνώση των ιδιαίτερων προβλημάτων τους στον τομέα αυτό, πάντα όμως υπό τις γενικές κατευθύνσεις της Κοινότητας (Μάρδας, 2005, σελ.362)

Για να σχεδιάσουν σωστά τη διαρθρωτική πολιτική, οι κοινοτικοί θεσμοί χρειάζονται ακριβείς πληροφορίες για τη γεωργική οικονομία της κοινότητας. Έτσι, δημιουργήθηκε το 1965 το δίκτυο γεωργικής πληροφόρησης, που βασιζόταν σε γεωργικά λογιστικά γραφεία στα κράτη - μέλη και στην εθελοντική συμμετοχή ειδικά επιλεγμένων γεωργικών εκμεταλλεύσεων (πάνω από 60.000). Το δίκτυο αυτό παρείχε αντικειμενικές και πρακτικές κατηγορίες για όλες τις κατηγορίες προϊόντων. Οι πληροφορίες αποτελούσαν την πρώτη ύλη για την κατάρτιση των μελετών που οδηγούσαν στις σημαντικές προτάσεις της Επιτροπής (Μάρδας, 2005, σελ.362 - 363).

Από την άλλη μεριά, και οι αγρότες πρέπει να διαθέτουν πληροφόρηση για τις δράσεις της κοινότητας στο γεωργικό τομέα. Γι' αυτό το σκοπό δημιουργήθηκε από το 1972 το Ευρωπαϊκό Κέντρο Προώθησης και Πληροφόρησης στο Γεωργικό και Αγροτικό περιβάλλον, (ΕΚΠΠΓΑ- CEPFAR), με στόχους την προώθηση της πληροφόρησης, κατάρτισης και επιμόρφωσης εκπαιδευτών και τη συμβολή στην εφαρμογή των Ευρωπαϊκών μέτρων και αποφάσεων γεωργικής επαγγελματικής κατάρτισης (Μάρδας, 2005, σελ.363).

Η χρηματοδότηση της διαρθρωτικής πολιτικής διοχετεύεται από το FEOGA - τμήμα προσανατολισμού αποτελώντας μέρος της συνολικής χρηματοδότησης από εθνικούς πόρους. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές εντάχθηκαν από το 1993 στις διαδικασίες των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού (ΕΕΠ) (Μάρδας, 2005, σελ.393).

Γενικότερα, οι μεταρρυθμίσεις του Ατζέντα 2000 κινήθηκαν προς την κατεύθυνση της μεταβολής από το σύστημα της στήριξης τιμών στις απευθείας επιδοτήσεις, μια μεταβολή που ξεκίνησε ήδη από τις μεταρρυθμίσεις McSharry το 1992. Οι μεταρρυθμίσεις του πακέτου Ατζέντα 2000 έδιναν περισσότερη έμφαση στο περιβάλλον. Απαιτούσε από τα κράτη - μέλη να πάρουν μια σειρά από περιβαλλοντικά μέτρα ενισχύοντας τα περιβαλλοντικά κριτήρια που θα χρησιμοποιούν για τις απευθείας επιδοτήσεις. Επίσης οι μεταρρυθμίσεις αυτές έδιναν περισσότερη ελευθερία στα κράτη-μέλη σε μια σειρά από περιοχές όπως στην φορολόγηση των απευθείας επιδοτήσεων και στη χρήση των όποιων εσόδων προέκυπταν για τη χρηματοδότηση είτε περιβαλλοντικών σκοπών είτε άλλων σκοπών όπως η πρόωρη συνταξιοδότηση.

Το 2004 τα μέλη της Ε.Ε. αυξήθηκαν σε 25 και το 2007 σε 28. Τα περισσότερα από τα κράτη που προστέθηκαν βασίζονται κυρίως στον αγροτικό τομέα συγκριτικά με τα παλαιότερα κράτη - μέλη της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, τα 10 νέα κράτη που προστέθηκαν το 2004, οδήγησαν στην αύξηση της αγροτικής έκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 28%.

Για τα νέα λοιπόν αυτά κράτη - μέλη, οι όροι της εισόδου τους στην ΚΑΠ αποτελούσε πολύ σημαντικό ζήτημα. Αρχικά δεν ήταν ξεκάθαρο αν το σύστημα υποστήριξης της ΚΑΠ πως θα επεκταθεί πλήρως και στα νέα κράτη - μέλη. Τελικά αποφασίστηκε η πλήρης είσοδος τους στην ΚΑΠ μέσω της σταδιακής συμμετοχής τους στις απευθείας επιδοτήσεις, ξεκινώντας από το 25% αυτών των επιδοτήσεων και φτάνοντας στο 100% του επιπέδου που ίσχυε για τα υπόλοιπα μέλη μέχρι το 2013.

Μια σημαντική απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποφασιστικέ το 2005 ήταν η συνένωση όλων των απευθείας επιδοτήσεων της ΚΑΠ σε μια Ενιαία Αποδεσμευτική Ενίσχυση (Single Farm Payment) (ΚΑΠ, 2005).

Οι βασικές πηγές πίεσης για τις μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ ήταν:

- Προϋπολογιστική/Δημοσιονομική πίεση
- Καταναλωτική πίεση
- Εξωτερική πίεση: Ο γύρος της Ουρουγουάη της GATT
- Περιβαλλοντική πίεση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Οικονομική κρίση και πρωτογενής τομέας

Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι οδυνηρές συνέπειές της στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο εκτός από τις προφανείς αρνητικές συνέπειες δημιουργούν, υπό προϋποθέσεις, παράγοντες περαιτέρω ενίσχυσης του ρόλου του πρωτογενούς τομέα στην ανάπτυξη των σύγχρονων οικονομιών (Cramer G., Jensen C., & Southgate D., 2011).

Οι συγκλονιστικές εξελίξεις στις παγκόσμιες χρηματαγορές, η γενίκευση της κρίσης και η επικράτηση του φόβου της οικονομικής κατάρρευσης είναι εξαιρετικά επικίνδυνες καταστάσεις για να μην έχουν αρνητική επίδραση σε κάθε τμήμα και τομέα της οικονομικής δραστηριότητας. Ο σημαντικότερος, όμως, αντίκτυπος τους στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον υπήρξε η πρωτοφανής, για διάστημα δεκαετιών, καταρράκωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών προς τους μηχανισμούς της αγοράς, όπου αυτοί λειτουργούν εντελώς ανεξέλεγκτοι, και ο ισχυρότατος κλονισμός της αξιοπιστίας αρκετών οργανισμών συλλογικής δράσης στα μάτια των πολιτών. (Βακάκης Φ., 2008).

Είναι προφανές ότι οι πιέσεις στον πρωτογενή τομέα από τις εξελίξεις και την γενικευμένη οικονομική κρίση είναι ισχυρές και επώδυνες. Η απαραίτητη σχέση του πρωτογενούς τομέα με τις διεθνείς αγορές και οικονομικές εξελίξεις είναι μια δεδομένη κατάσταση. Εκείνο που δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο είναι πως ένα μεγάλο τίμημα από το κόστος των κρίσεων σε άλλους τομείς της οικονομίας να καλείται να το πληρώσει ο αγροτικός κόσμος. Έτσι διαπιστώνουμε αρκετές φορές, δυστυχώς τα τελευταία χρόνια, οι συχνές διακυμάνσεις των αγορών να προκαλούν ανεπανόρθωτες ζημιές στο δυναμικό της αγροτικής παραγωγής. (Βακάκης Φ., 2008).

Δεν μπορεί η λειτουργία των χρηματαγορών να αφήνεται ανεξέλεγκτη και να επηρεάζει τις τιμές των αγροτικών προϊόντων σε απελπιστικά επικίνδυνο βαθμό. Άλλο η λειτουργία των χρηματαγορών και άλλο οι μηχανισμοί εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Άλλο προθεσμιακές αγορές αγροτικών προϊόντων για κερδοσκοπική χρήση και άλλο προθεσμιακά συμβόλαια αγροτικών προϊόντων για την

ομαλή στάθμιση της τιμής και την επαρκή προσφορά τροφίμων. Άλλο η συνετή χάραξη στρατηγικής για ανάπτυξη εναλλακτικών ενεργειακών πηγών από αγροτικές καλλιέργειες και άλλο η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη τέτοιων καλλιεργειών με αποτέλεσμα την έντονη διακύμανση των τελικών τιμών των τροφίμων. (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010).

Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας στο μέσον αυτής της κρίσης φαίνεται ότι αποκτά ένα ενισχυμένο και διευρυμένο νόημα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην αγροτική παραγωγή η έννοια της εμπιστοσύνης αποτελεί κεντρικό στοιχείο της διαδικασίας παραγωγής και εν μέρει και της εμπορίας. Από τη διαδικασία της σποράς μέχρι και τη διαδικασία της συγκομιδής η εμπιστοσύνη σε παράγοντες που δεν ελέγχονται απόλυτα από τους αγρότες είναι επιβεβλημένη. Κατά τα στάδια της παραγωγής οι γεωργοί είναι εξοικειωμένοι με κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο, ακόμη και όταν γνωρίζουν ότι δεν θα αποζημιωθούν για τις επιπτώσεις καθενός από αυτούς. (Βακάκης Φ., 2008).

Τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά, αν ληφθεί υπόψη ότι η υφιστάμενη κατάσταση στον αγροτικό τομέα δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Οι εξελίξεις στον αγροτικό τομέα φαίνονται δυσμενείς. Παρατηρείται συνεχής πτώση των επενδύσεων που λαμβάνει τα χαρακτηριστικά της αποεπένδυσης. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της αγροτικής παραγωγής παρουσιάζει καθοδική πορεία και η απασχόληση στη γεωργία μειώνεται, χωρίς να συνοδεύεται από βελτίωση του ρυθμού ανανέωσης των απασχολουμένων. (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010).

Εικόνα_2.1.

Η ηλικιακή διάρθρωση διατηρεί τα αρνητικά της χαρακτηριστικά, ενώ η διείσδυση νέων παραγωγών στον τομέα παραμένει περιορισμένη, ευκαιριακή και κυρίως ανοργάνωτη. Οι εξελίξεις αυτές παρατηρούνται την ίδια στιγμή που οι τάσεις της αγοράς και οι εξελίξεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής οδηγούν στην ανάδειξη ενός άλλου γεωργικού μοντέλου, πολύ πιο κοντά στις απαιτήσεις των καταναλωτών, περισσότερο προσαρμοσμένου στην αγορά, πιο φιλικού στο περιβάλλον, πιο αποτελεσματικού και περισσότερο ποιοτικού. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

Είναι κοινό μυστικό ότι σε πολλά προϊόντα της γεωργικής μας οικονομίας παρατηρείται υστέρηση σε σχέση με τα διεθνή ποιοτικά πρότυπα και δεδομένα. Τα αρκετά εξαιρετικής ποιότητας γεωργικά προϊόντα που παράγει η γόνιμη ελληνική γη είτε δεν επαρκούν να καλύψουν την απαιτητική εγχώρια ζήτηση είτε εξάγονται σε σχετικά μικρές ποσότητες. Η τάση διεύρυνσης του ελλειμματικού γεωργικού ισοζυγίου αποτελεί ανησυχητικό παράγοντα για το μέλλον. Το γεγονός αυτό κρίνεται ανεπίτρεπτο με βάση τα δεδομένα και τα πλεονεκτήματα του τόπου μας, όπως οι κλιματολογικές συνθήκες, το επενδυμένο κεφάλαιο στον πρωτογενή τομέα και το επίπεδο γνώσης των αγροτών μας σε συμβατικής μορφής καλλιέργειες. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

2.2 Προβλήματα και στρεβλώσεις στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα

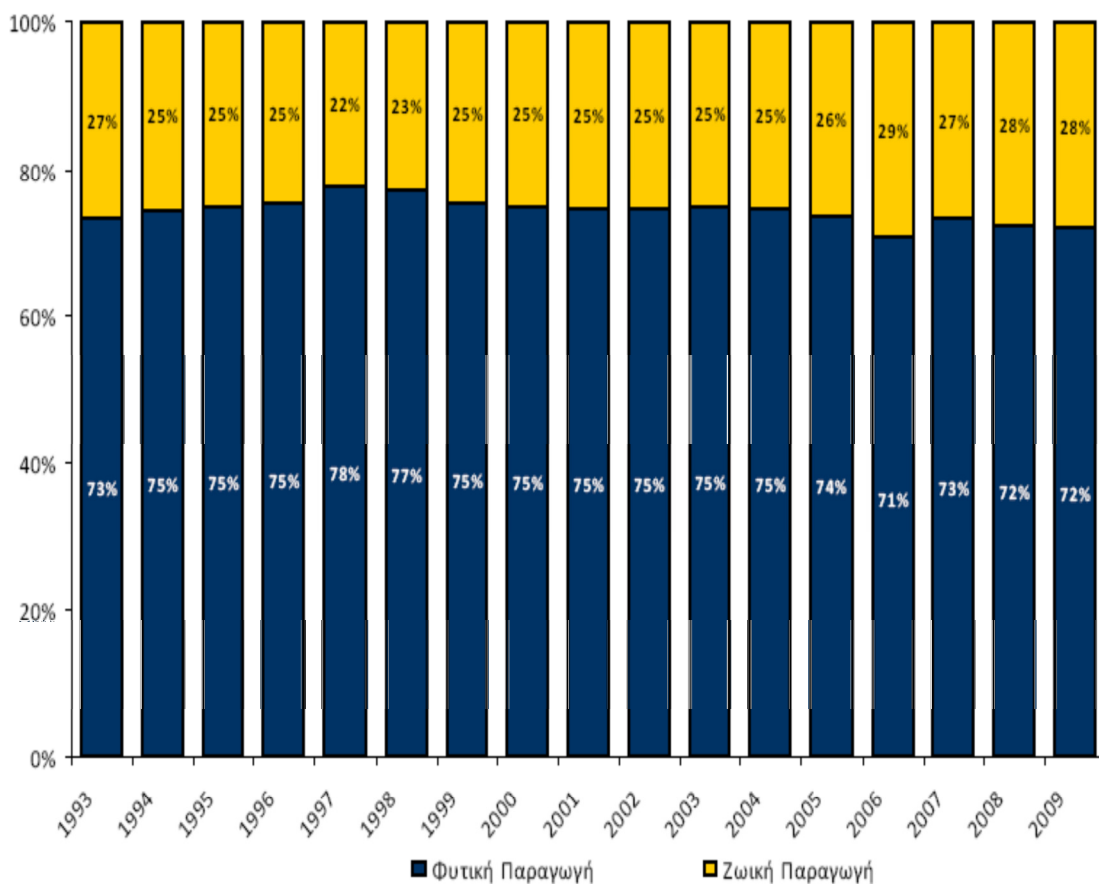
Από το 2008 η Ελλάδα βρίσκεται σε περίοδο κρίσης χρέους (αδυναμίας δανεισμού), η οποία έχει επηρεάσει όλους τους τομείς της οικονομίας, συνεπώς και τη γεωργία. Όμως η ελληνική γεωργία υποφέρει και από μόνιμα, δομικά προβλήματα όπως οι στρεβλώσεις στην αγορά ως αποτέλεσμα της πολιτικής και του τρόπου εφαρμογής της, η αναποτελεσματικότητα των εκμεταλλεύσεων, ο έντονος προσανατολισμός προς τις επιδοτήσεις, η μη αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος των εδαφοκλιματικών συνθηκών, η έλλειψη ουσιαστικού συνεργατισμού, η παντελής έλλειψη διάχυσης επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας και η αναποτελεσματικότητα των θεσμών. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

Τα κύρια διαρθρωτικά προβλήματα του πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα είναι:

A) Η ανισομερής κατανομή μεταξύ φυτικής & ζωικής παραγωγής.

Στην Ελλάδα, τις προηγούμενες δεκαετίες λόγω και της γεωγραφικής ιδιομορφίας της χώρας με την έλλειψη μεγάλων βοσκοτόπων αλλά κυρίως λόγω και των διατροφικών συνηθειών των Ελλήνων η συμμετοχή της φυτικής παραγωγής στη συνολική γεωργική παραγωγή αγαθών ήταν και είναι διαχρονικά πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής της ζωικής παραγωγής, με την αναλογία μεταξύ φυτικής και ζωικής παραγωγής να κυμαίνεται σχεδόν στο 3:1 κατά μέσο όρο. Η σχέση αυτή είναι φανερά άνιση συγκρινόμενη με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (5,7:4,3). Οι αλλαγές στις διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων και η στροφή από την Μεσογειακή διατροφή στο Αμερικανικό διατροφικό σύνδρομο οδήγησε το εμπορικό ισοζύγιο στα προϊόντα ζωικής παραγωγής να είναι έντονα ελλειμματικό. Άρα υπάρχουν περιθώρια μεταστροφής της παραγωγής από φυτική σε ζωική, δεδομένου ότι ο μετασχηματισμός της παραγωγής σε ζωικά προϊόντα θα συμβάλλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλου του κλάδου. Υπάρχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα success stories μικρών κτηνοτροφικών μονάδων κυρίως στην Βόρεια Ελλάδα που πέρα της παραδοσιακής εκτροφής εισήγαγαν και αλλοδαπά είδη όπως ο Αμερικανικός βούβαλος, η Στρουθοκάμηλος (Καρανικόλας Ν., 2005).

Διάγραμμα_ : Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ελλάδα)

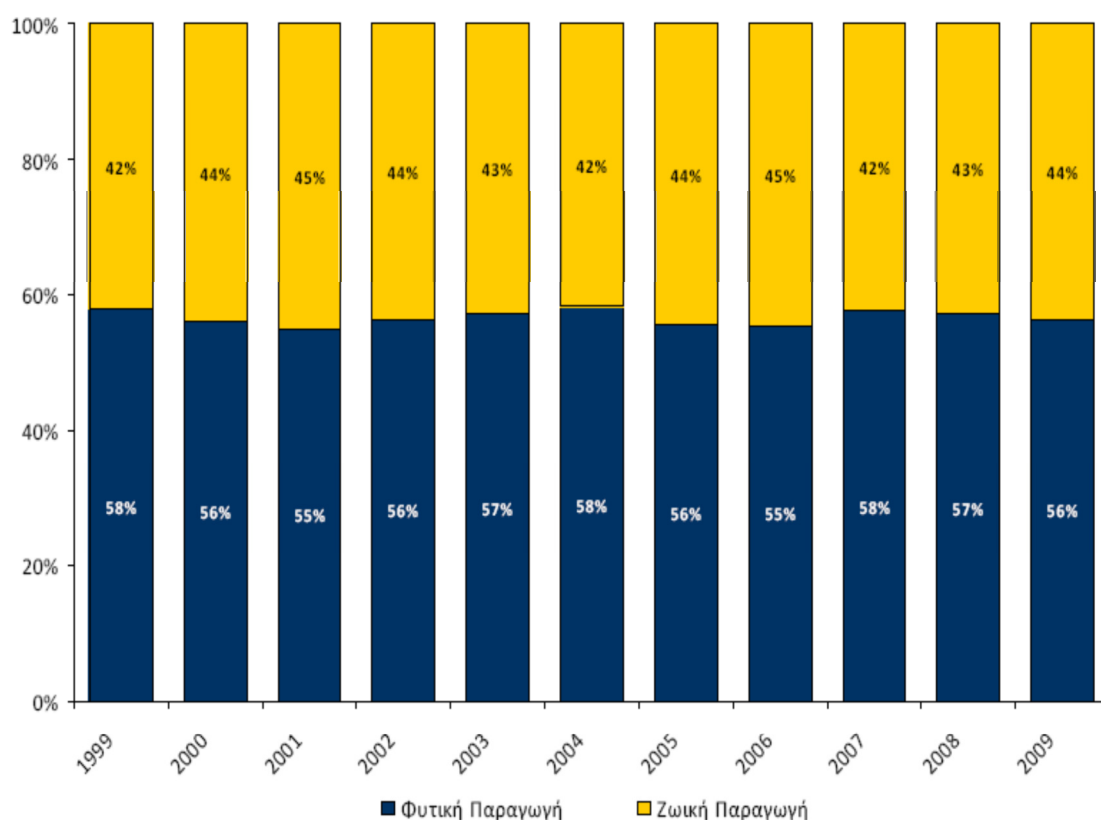
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ EUROSTAT

B) Υψηλή εξάρτηση της αγροτικής παραγωγής από επιδοτήσεις.

Η μείωση της διάθεσης και απορρόφησης της παραγωγής και των τιμών παραγωγού τα τελευταία χρόνια για τα προϊόντα φυτικής και ζωικής παραγωγής, έγινε προσπάθεια να αντισταθμιστεί με κοινοτικές και εθνικές επιδοτήσεις και παροχές για την εξασφάλιση και διατήρηση του εισοδήματος των αγροτών. Η εξασφάλιση διαχρονικά του εισοδήματος των παραγωγών από το κράτος από τη μια μεριά δημιούργησε μια έντονη εξάρτηση των παραγωγών με τις επιδοτήσεις όπως του χρήστη ναρκωτικών με την δόση του αλλά οδήγησε και στην αδράνεια μεμονωμένων παραγωγών και συνεταιρισμών. Στόχος ήταν όχι η εξωστρέφεια του κλάδου ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής αλλά η διαρκής διεκδίκηση των κοινοτικών και εθνικών επιδοτήσεων και ενισχύσεων. Οι επιδοτήσεις προϊόντων αποτελούσαν κατά μέσο όρο το 15% της συνολικής αξίας παραγωγής του γεωργικού κλάδου την 10ετία

1995 - 2005, με την μείωση του σχετικού ποσοστού συμμετοχής στο 4% το 2009. Με στοιχεία του κρατικού προϋπολογισμού από το Υπουργείο Οικονομικών, το σύνολο των κρατικών δαπανών στον αγροτικό τομέα το 2010 ξεπέρασε τα € 9,2 δισ., σημειώνοντας συνολική αύξηση 39% την περίοδο 2003 - 2010. Το 2009 το σύνολο της κρατικής χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα της Ελληνικής οικονομίας ξεπέρασε τα € 8,8 δισ., καταγράφοντας ετήσιο ρυθμό αύξησης 9,2%.

Διάγραμμα_: Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ευρωπαϊκή Ένωση)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ EUROSTAT

Δυστυχώς ο τρόπος που αξιοποιήθηκαν και διανεμήθηκαν ο κύριος όγκος των κοινοτικών επιδοτήσεων στην Ελλάδα ήταν τελείως λανθασμένος και αναποτελεσματικός (Καμενίδης Χ., 2010).

Η σκοπιμότητα των επιδοτήσεων σε ήδη αναπτυγμένους κλάδους της οικονομίας με δυνατότητες παραπέρα ανάπτυξης είναι να ενισχύσει μεγάλες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις για την δημιουργία των απαραίτητων έργων υποδομής και των παραγωγικών επενδύσεων για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα τους. Το δημόσιο προσδοκά την επιστροφή της επένδυσης των

χρημάτων των φορολογουμένων από την φορολογία, την αύξηση της απασχόλησης και την προστιθέμενη αξία των οικονομιών κλίμακας που θα προκύψουν και για την δημοσιονομική σταθερότητα της οικονομίας. Κατά δεύτερο λόγο οι επιδοτήσεις ενισχύουν φιλόδοξα επενδυτικά σχέδια σε κλάδους που δεν είναι αναπτυγμένοι αλλά εμφανίζουν δυνατότητες εφόσον ενισχυθούν να υποκαταστήσουν εισαγωγές, να εκμεταλλευτούν επενδυτικές ευκαιρίες καλύπτοντας μεταβολές στην ζήτηση. Και σε αυτή την περίπτωση το δημόσιο προσδοκά την επιστροφή της επένδυσης των χρημάτων των φορολογουμένων από την φορολογία, την αύξηση της απασχόλησης και την προστιθέμενη αξία των οικονομιών κλίμακας και κυρίως την βελτίωση ελλειμμάτων στο εμπορικό ισοζύγιο.

Αντίθετα με τις παραπάνω παραδοχές κατά την διάρκεια των ετών 1993 έως και το 2008, το 87% των επιδοτήσεων (εισοδηματικών και παραγωγικών) ενίσχυαν την παραγωγή και το εισόδημα στην φυτική παραγωγή (με το αντίστοιχο ποσοστό στο 65% μ.ο. στην Ε.Ε.), ενώ η ζωική αγροτική παραγωγή που εμφάνιζε μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης καρπώνονταν ένα ποσοστό της τάξης του 13% κατά μέσο όρο από το σύνολο των κρατικών επιδοτήσεων (έναντι 34% μ.ο. στην ΕΕ), με το ποσοστό αυτό των επιδοτήσεων προς την ζωική παραγωγή βαίνει μειούμενο συνεχώς.

Η άκριτη αξιοποίηση των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων σε ξεπερασμένους παραγωγικά και ποιοτικά κλάδους, σπατάλησε πολύτιμους οικονομικούς πόρους, ενώ παράλληλα δεν αποφύγαμε την αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων και στην απώλεια της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού αγροτικού τομέα. Η κατανομή των επιδοτήσεων σε βάρος της ζωικής παραγωγής είχε επίσης ως αποτέλεσμα να μην αξιοποιηθούν ευκαιρίες ανάπτυξης παραγωγικών επενδύσεων σε καινοτόμες κτηνοτροφικές μονάδες που θα μπορούσαν να καλύψουν ένα μέρος της εγχώριας ζήτησης αλλά και πιθανές εξαγωγές. Η κατάρρευση πολλών κλάδων της αγροτικής οικονομίας της χώρας παρά τις οικονομικές ενισχύσεις που δόθηκαν έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην προστιθέμενη αξία και στο αγροτικό εισόδημα.

Γ) Το μικρό μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων - μερική απασχόληση

Ιστορικά τα τελευταία 100 χρόνια ο Ελληνικός αγροτικός τομέας χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό κυρίως μικρών η πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων (Καμενίδης Χ., 2010). Καθοριστικοί παράγοντες είναι:

- 1) Η γεωγραφική ιδιαιτερότητα της πατρίδα μας με την ορεινή και ημιορεινή ενδοχώρα και τα πολλά μικρά και μεγάλα νησιά.
- 2) Η έλλειψη Εθνικού κτηματολογίου και εθνικού πολεοδομικού σχεδίου για τον καθορισμό των χρήσεων γης δεν επιτρέπει την δημιουργία μεγάλων επενδύσεων στον κλάδο, γιατί η έλλειψη θεσμικού πλαισίου και η γραφειοκρατία αποθαρρύνει τον υποψήφιο επενδυτή.
- 3) Η μεταβίβαση ως επί το πλείστον του γεωργικού κλήρου παραδοσιακά από τους γονείς στα παιδιά (κληρονομιά, ιδιοκτησία) αποτελώντας για τους περισσότερους ένα συμπληρωματικό εισόδημα.

Το μικρό μέγεθος των αγροτικών επιχειρήσεων της Ελλάδας δεν τους επιτρέπει μεγάλες δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για την αύξηση της παραγωγικότητας, καθώς και για επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό για την πλήρη εκμηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας. Ο Ελλαδικός αγροτικός τομέας αποτελείται στο μεγαλύτερο ποσοστό του από μικρές οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις με χαμηλή και φθίνουσα παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα . Επίσης ο μικρός αγροτικός κλήρος τις περισσότερες φορές δεν είναι ικανός να εξασφαλίσει ένα ικανοποιητικό εισόδημα με αποτέλεσμα την αναζήτηση και μιας δεύτερης απασχόλησης για την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης.

Η μερική απασχόληση όμως έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό ποσοστό επαγγελματισμού στον κλάδο, δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για επιμόρφωση και δυνατότητα παρακολούθησης των τεχνολογικών, οικονομικών εξελίξεων και της συμμετοχής σε ομοιοεπαγγελματικές συνεταιριστικές ενώσεις.

Δ) Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο & γήρανση των απασχολούμενων στο αγροτικό τομέα

Το 56% των απασχολούμενων στον Αγροτικό τομέα στην Ελλάδα είναι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με την τελευταία τριμηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ. του 2011.

Σημειώνεται ότι μόλις το 4% των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα παραγωγής έχει ανώτατη και ανώτερη μόρφωση, ενώ το 20% διαθέτει απολυτήριο λυκείου. Ταυτόχρονα παρατηρείται και μια γήρανση των ενεργά απασχολούμενων στον κλάδο καθώς το 35% είναι πάνω από 55 χρόνων

Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη όπου υπάρχει μεγάλο ποσοστό νέων ανθρώπων απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, στην πατρίδα μας το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο σε συνδυασμό με την γήρανση των απασχολούμενων στο αγροτικό τομέα έχει αρνητικές επιπτώσεις, όχι μόνο στην παραγωγικότητα, αλλά και στην εισαγωγή καινοτομιών και στην προσαρμοστικότητα του κλάδου στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της διεθνούς αγοράς. (πηγή IOBE Βεντούρης Τσακανίκας 2011).

Ε) Προβλήματα στην διακίνηση και τιμολόγηση των προϊόντων, οι μεσάζοντες, το χαμηλό ποσοστό τυποποίησης, οι υπερχρεωμένοι συνεταιρισμοί και η επιδείνωση της Διεθνούς Ανταγωνιστικότητας

Πολλά από τα προβλήματα της αγροτικής οικονομίας της χώρας μας οφείλονται και στην κατάρρευση του θεσμού των συνεταιρισμών και των συνεταιριστικών οργανώσεων. Η κομματικοποίηση, η κατασπατάληση κοινοτικών πόρων, η κακοδιαχείριση, η αδυναμία συνεργασιών σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο και η ανυπαρξία επιχειρηματικού πλάνου οδήγησε το συνεταιριστικό κίνημα και τους παραγωγούς στην χρεοκοπία.

Η λειτουργία αντίστοιχων συνεταιριστικών οργανώσεων της Νότιας Ευρώπης με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και τεχνοκρατική αντίληψη οργάνωσης, είτε στην κεντρική Ιταλία, την Νότια Γαλλία ή την Βόρεια Ισπανία αξιοποιώντας και την κοινοτική χρηματοδότηση δημιούργησαν μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες και σημαντικές οικονομίες κλίμακας σε αγαστή συνέργεια με το τουριστικό κλάδο. Σήμερα σε χώρες όπως η Γαλλία η Ισπανία το 70% της παραγωγής και η διακίνηση της στο τελικό καταναλωτή διεξάγεται μέσω των συνεταιριστικών οργανώσεων

Στην χώρα μας το αντίστοιχο ποσοστό τα τελευταία χρόνια έχει πέσει στο 5%. Την διακίνηση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων την ελέγχουν μεγάλες εμπορικές εισαγωγικές επιχειρήσεις, Αλυσίδες Σουπερμάρκετ κυρίως ξένων συμφερόντων και ειδικά σε συγκεκριμένα προϊόντα όπως το ελαιόλαδο πολυεθνικές εμπορικές επιχειρήσεις τροφίμων της Ιταλίας και της Ισπανίας. Η επικράτηση ολιγοπωλίων στην αγορά διαμορφώνει σύμφωνα με τα συμφέροντα τους τις τιμές παραγωγού και τις τιμές στα ράφια των Σουπερμάρκετ. Επίσης η ανυπαρξία ελέγχου και καταγραφής των πραγματικών παραγωγικών μεγεθών της αγροτικής οικονομίας στο σύνολο της Ελλαδικής επικράτειας επέτρεψε παράνομες πρακτικές όπως την

είσπραξη παράνομων επιδοτήσεων και επιστροφών ΦΠΑ. Παρά τα σημαντικά ποσά που δόθηκαν σε συνεταιρισμούς για επενδύσεις στην τυποποίηση των βασικών Ελληνικών προϊόντων υπήρξε κατασπατάληση και έλλειψη σχεδιασμού και ελέγχου.

Είναι χαρακτηριστικό ότι με τον πρώτο επενδυτικό νόμο της δεκαετίας του 1980 τον γνωστό 1262/1982 του Απόστολου Λάζαρη Υπουργού οικονομικών της εποχής δόθηκαν χιλιάδες επιδοτήσεις σε πολύ μικρές μονάδες και για ποσά έως 80,000,000 δρχ. δεν απαιτούνταν καν ίδια συμμετοχή . Αποτέλεσμα πολλές από τις επιχειρήσεις και τις επενδύσεις 10 χρόνια αργότερα δεν υπήρχαν και σημαντικές επιχειρηματικές παραγωγικές μονάδες τυποποίησης με εξαγωγικό προσανατολισμό για να αντιμετωπίσουν και τον ολοένα και εντεινόμενο διεθνή ανταγωνισμό να είναι ανύπαρκτες.

Οι περισσότεροι συνεταιρισμοί καταχρεωμένοι αγωνίζονται να επιβιώσουν προσπαθώντας κάθε χρόνο να εισπράξουν τα 25 ευρώ τουλάχιστον ανά παραγωγό για την ενεργοποίηση των ατομικών δικαιωμάτων μη συνδεδεμένων με την παραγωγή.

Το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής του τόπου μας εξακολουθεί να διακινείται χύμα χωρίς τυποποίηση, χαμηλής προστιθέμενης αξίας, απροστάτευτο στην νοθεία, τις αθέμιτες πρακτικές και την κερδοσκοπία των μεγάλων πολυεθνικών του κλάδου.

Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται και το εύρος των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων που περιλαμβάνουν και προϊόντα που παράγονται ευρέως και στην Ελλάδα. (Αποστολόπουλος Κ., Καλδής Π., & Γαλάτουλας Ι., 2010)

2.3 Επιπτώσεις από την οικονομική κρίση

Πέρα από αυτά τα προβλήματα, όμως, φαίνεται πως η κρίση επιδεινώνει ακόμα περισσότερο την κατάσταση, αφού περιορίζει τη διάθεση επιστημονικού προσωπικού στην ύπαιθρο και την κρατική συμμετοχή στις επενδύσεις, αυξάνει τους φόρους οι οποίοι με τη σειρά τους περιορίζουν ακόμα περισσότερο τα περιθώρια κέρδους και δυσχεραίνει την αναζήτηση εξωγεωργικής απασχόλησης και εισοδήματος από άλλες πηγές. Έτσι, συνέπειες είναι η συνεχής μείωση του αγροτικού εισοδήματος τα τελευταία χρόνια, η αύξηση του μεριδίου των επιδοτήσεων στο γεωργικό εισόδημα (60% το 2010), η συρρίκνωση του μέρους του αγροτικού εισοδήματος που προέρχεται από την αγορά, τα μεγάλα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (ζήτημα πρώτης προτεραιότητας) και η μείωση της ακαθάριστης αξίας αγροτικής παραγωγής (2010 στα επίπεδα του 1993).

Η επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας, είχε σαν αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας σε όλους του παραγωγικούς κλάδους. Ωστόσο, στον πρωτογενή τομέα παρατηρήθηκε η μικρότερη ποσοστιαία μείωση των θέσεων απασχόλησης, γεγονός που αποδίδεται στην επιλογή ενός μεγάλου μέρους των ανέργων να επιλέξει τη γεωργία σαν απασχόληση, αξιοποιώντας την αγροτική γη. Μάλιστα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το στοιχείο της αύξησης κατά 17.000 των θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στις αστικές περιοχές, περίπτωση που αποτελεί και τη μοναδική δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στις κατηγορίες του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, καθώς και των κατασκευών στις αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές της χώρας. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

2.4 Ευκαιρίες για επανασχεδιασμό μέσα από την κρίση

Όμως, μια άποψη που κερδίζει όλο και περισσότερους υποστηρικτές είναι ότι «οι περίοδοι κρίσης χαρακτηρίζονται από μεγάλους κινδύνους αλλά μπορεί να είναι και περίοδοι μεγάλων ευκαιριών». Έτσι, στο βαθμό που η σημερινή κρίση οδηγήσει σε μια ανασύνταξη δυνάμεων και στην ανάπτυξη ενός νέου παραγωγικού υποδείγματος, τότε, μακροπρόθεσμα, η γεωργία στην Ελλάδα θα αποτελέσει βασικό συντελεστή της παραγωγικής αναδιάρθρωσης της οικονομίας.

Όπως συχνά αναφέρεται, η χώρα πρέπει να αλλάξει παραγωγικό πρότυπο, να αποκτήσει εξωστρέφεια και να αρχίσει να παράγει προϊόντα ποιοτικά που θα αξιοποιήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και θα γίνουν αποδεκτά στις εγχώριες και διεθνείς αγορές. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

Είναι αλήθεια ότι η κρίση, εκτός των προβλημάτων που δημιουργεί, γεννά και ευκαιρίες. Ευκαιρίες που πρέπει ο καθένας με βάση τα δεδομένα που έχει να ανακαλύψει και εν συνεχεία να προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί. Ο τομέας που πιθανότατα έχει τις περισσότερες ευκαιρίες ανάπτυξης για τα επόμενα έτη είναι ο πρωτογενής τομέας. (Cramer G., Jensen C., & Southgate D., 2011).

Η καλύτερη απάντηση στην κρίση είναι η στροφή στην παραγωγή ποιοτικών αγροτικών προϊόντων που βρίσκουν ομαλή διέξοδο στην αγορά και εξασφαλίζουν σίγουρο εισόδημα για τον παραγωγό. Η εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας (αγροτική παράδοση, πλούσια εδάφη, μεσογειακό κλίμα, αυξημένη ηλιοφάνεια κτλ.) για την παραγωγή προϊόντων που θεωρούνται καινοτόμα και παρουσιάζουν συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση στις αγορές του εξωτερικού είναι η καλύτερη λύση. (Christiansen J., 2009).

Σε μελέτη του IOBE υπογραμμίζεται ότι ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα παραδοσιακά συγκέντρωνε σημαντικά πλεονεκτήματα και παρά τη φθίνουσα πορεία της αγροτικής παραγωγής την τελευταία 15ετία εξακολουθεί να διατηρεί υψηλότερη συμβολή στη διαμόρφωση του εθνικού προϊόντος, σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (4% του ΑΕΠ το 2009, έναντι 1,6% του ΑΕΠ στην ΕΕ-27). Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα έχει συγκριτικά υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση (11,3%) σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (4,7%) ενώ οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αποτελούν το 28% των συνολικών εξαγωγών της

χώρας, επίδοση που αποτυπώνει τη δυναμική και τις μεγάλες προοπτικές ανάπτυξής του. Όπως τονίζει το IOBE: «Οποιαδήποτε προσπάθεια αναζωογόνησης του αγροτικού τομέα θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη στο σύνολο της οικονομίας. Η συνολική στροφή άλλωστε της ελληνικής οικονομίας προς την εξωστρέφεια είναι βασικό απαιτούμενο, καθώς οι εξαγωγές μπορούν να αποτελέσουν τον αναπτυξιακό μοχλό της οικονομίας τα επόμενα χρόνια». Ωστόσο η δυναμική αυτή δεν αξιοποιείται αποτελεσματικά καθώς σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα εμποδίζουν την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα. Από το 2000 έως το 2007 το πραγματικό αγροτικό εισόδημα έχει συρρικνωθεί κατά 17% ενώ το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 11% την περίοδο 1999-2009, αποτυπώνοντας την εντεινόμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας του τομέα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συμβολή του στο συνολικό εμπορικό έλλειμμα διατηρείται σταθερή (στο 7% κατά μέσο όρο την περίοδο 1999 - 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Προβλήματα που προϋπήρχαν τις οικονομικής κρίσης

Η αγροτική οικονομία της Ελλάδας βρέθηκε εντελώς αποδυναμωμένη μετά την επανάσταση του 1821. Κατά την περίοδο μέχρι το 1830, ο αγροτικός πληθυσμός αποτελούσε το 70% του πληθυσμού της χώρας. Οι γεωργικές εκτάσεις που απελευθερώθηκαν αποτελούσαν ιδιοκτησία του κράτους και ονομάστηκαν «Εθνικές Γαίες». Ένα μέρος των εθνικών γαιών παραχωρήθηκε προς αποζημίωση αγωνιστών της Επανάστασης, αγροτών και αστών. Κατά την μεταπολεμική περίοδο το κράτος προσπάθησε να μοιράσει γεωργική γη στους αγρότες και να λάβει ορισμένα μέτρα που αφορούν τη γεωργία (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.171)

Η λύση του Αγροτικού Ζητήματος αποκρυσταλλώθηκε σε Νομοθετικά Διατάγματα της Προσωρινής Κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης, με τα οποία επιδιώχθηκε η αποκατάσταση όλων των ακτημόνων, σε όλη την έκταση της χώρας, με αναγκαστική απαλλοτρίωση των ιδιωτικών αγροκτημάτων που είχαν έκταση μεγαλύτερη από 1.000 στρέμματα, και με παραχώρηση δημόσιων κτημάτων, ώστε να δημιουργηθούν οικογενειακές ιδιοκτησίες καλλιεργούμενες αυτοπροσώπως από τα μέλη της οικογένειας (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.172).

Κατά τα επόμενα έτη πραγματοποιήθηκαν πολλές μεταρρυθμίσεις και σε πολύ μεγάλη κλίμακα και αυτό αποτέλεσε το σημαντικότερο γεγονός στην αγροτική πολιτική της Ελλάδας κατά το πρώτο τρίτο του εικοστού αιώνα, με ευρείες και μακροχρόνιες επιπτώσεις (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.173).

Η τραγωδία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου άφησε στους Ευρωπαίους πολίτες πικρή γεύση των αποτελεσμάτων των συγκρούσεων και δημιούργησε την ιστορική αναγκαιότητα για συνεργασία προς αμοιβαίο όφελος. Πρώτη εκδήλωση του πνεύματος συνεργασίας αποτέλεσε η ίδρυση το 1951 της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.) με σκοπό την άμεση συνεργασία σ' αυτούς τους αναπτυξιακούς συντελεστές (άνθρακα και χάλυβα) (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.57).

Η γρήγορη ανάπτυξη και η ισχυροποίηση των μεγάλων δυνάμεων στον κόσμο και η οικονομική τους κυριαρχία ισχυροποίησαν και μορφοποίησαν τις τάσεις για διεύρυνση της συνεργασίας στον ευρωπαϊκό χώρο, όπου έγινε αντιληπτό ότι η συσπείρωση των μικρών εθνικών προσπαθειών ήταν αναγκαία για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.57).

Η υλοποίηση του στόχου συνεργασίας όλων των χωρών της Ευρώπης αλλά και η επέκταση της συνεργασίας των χωρών – μελών της ΕΟΚ αποδείχτηκαν στην πράξη αρκετά επίπονες και χρονοβόρες διαδικασίες. Η Ελλάδα προσχώρησε στην ΕΟΚ την 1.1.1981. Το ενδιαφέρον της Ελλάδας να συνδεθεί κατά κάποιο τρόπο με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα εκδηλώθηκε από τα μέσα του 1959. Από το 1960 άρχισαν οι σχετικές διαπραγματεύσεις που αποσκοπούσαν στη σταδιακή υπαγωγή της Ελλάδας στο καθεστώς της τελωνειακής ένωσης και στην καθιέρωση ενός καθεστώτος «σύνδεσης» προς ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας, ώστε ύστερα από ορισμένη περίοδο να υπάρξει η αναγκαία προσέγγιση για να γίνει η Ελλάδα πλήρες μέλος της ΕΟΚ (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.58).

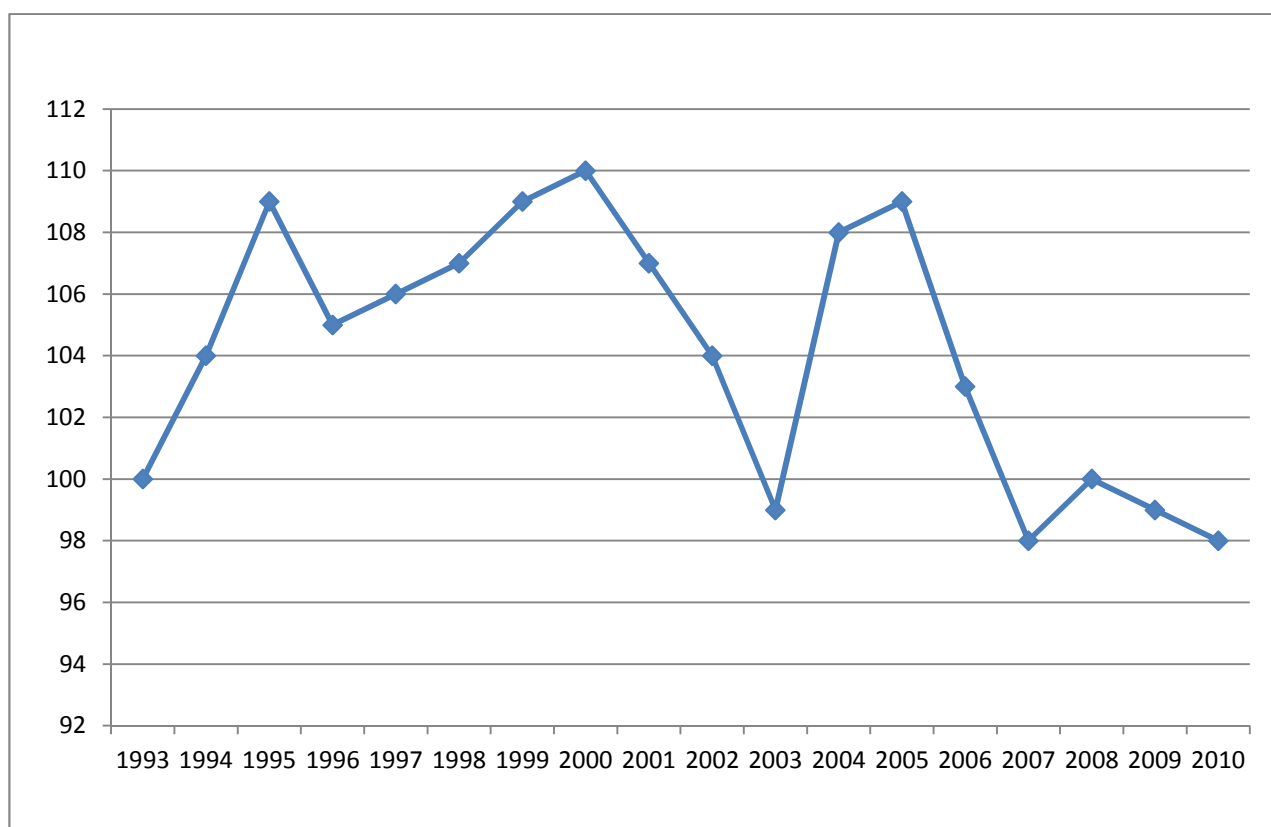
Μέχρι την επιβολή της δικτατορίας στην Ελλάδα, το 1967, είχε προχωρήσει η μείωση δασμών ορισμένων σημαντικών γεωργικών προϊόντων και είχαν χορηγηθεί χρηματοδοτήσεις για αναπτυξιακά έργα. Μετά τη δικτατορία η Ελλάδα εκδήλωσε το ενδιαφέρον της να ενταχθεί ως πλήρες μέλος στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ύστερα από μακροχρόνιες και επίπονες διαπραγματεύσεις, διαμορφώθηκε η σχετική συμφωνία, που υπογράφηκε στην Αθήνα την 29^η Μαΐου 1979 (Παπαγεωργίου - Σπάθης, 2000, σελ.58).

Πριν ακόμα ξεσπάσει η κρίση την ύπαιθρο το τοπίο άλλαζε. Οι διαδικασίες «απογεωργικοποίησης» και αγροτικής αναδιάρθρωσης των αρχών του 1990 συνοδεύτηκαν από την «αστικο-αγροτική αντιστροφή» και την ανάπτυξη και άλλων, εκτός των γεωργικών, παραγωγικών δραστηριοτήτων (βιομηχανία) και υπηρεσιών (τουρισμός), οικιστικής επέκτασης και νέων καταναλωτικών συμπεριφορών. Οι παραπάνω διαδικασίες έδωσαν στον αγροτικό χώρο μια «μεταπαραγωγική» χρήση και συνέβαλλαν στην διαμόρφωση μιας «νέας αγροτικότητας» με συνέπειες στην αναδιοργάνωση της οικογενειακής απασχόλησης (πολυαπασχόλησης, απασχόλησης μη οικογενειακής εργασίας) καθώς και στην λειτουργία του αγροτικού νοικοκυριού. (Μαραβέγιας Ν., 2003).

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι μια μορφή κρίσης, κυρίως διαρθρωτικού χαρακτήρα, χαρακτήριζε τον αγροτικό τομέα ήδη από την δεκαετία του 1990. Επιπρόσθετα, η γήρανση του γεωργικού πληθυσμού, η υποαπασχόληση και η εκτεταμένη παρουσία των εκμεταλλεύσεων στις μειονεκτικές περιοχές συσσώρευαν αδιέξοδα. (Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., 2006).

Το παραγωγικό αποτέλεσμα της ελληνικής γεωργίας εμφανίζει μια μεικτή εικόνα μετά το 1993. Ειδικότερα, η αξία του παραγόμενου προϊόντος εκφρασμένη σε σταθερές τιμές, δηλαδή η παραγόμενη ποσότητα, αυξάνεται κατά 10% μέχρι το 2000 και μετά από διαδοχικές αυξομειώσεις πέφτει το 2010 περίπου στο επίπεδο του 1993. Σημαντική πτώση της παραγωγής κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες σημειώθηκε στις περιόδους 2000 – 2003 και 2005 – 2007, μικρή άνοδος το 2008 και στην συνέχεια ελαφριά κάμψη. (Μαραβέγιας Ν., 2003).

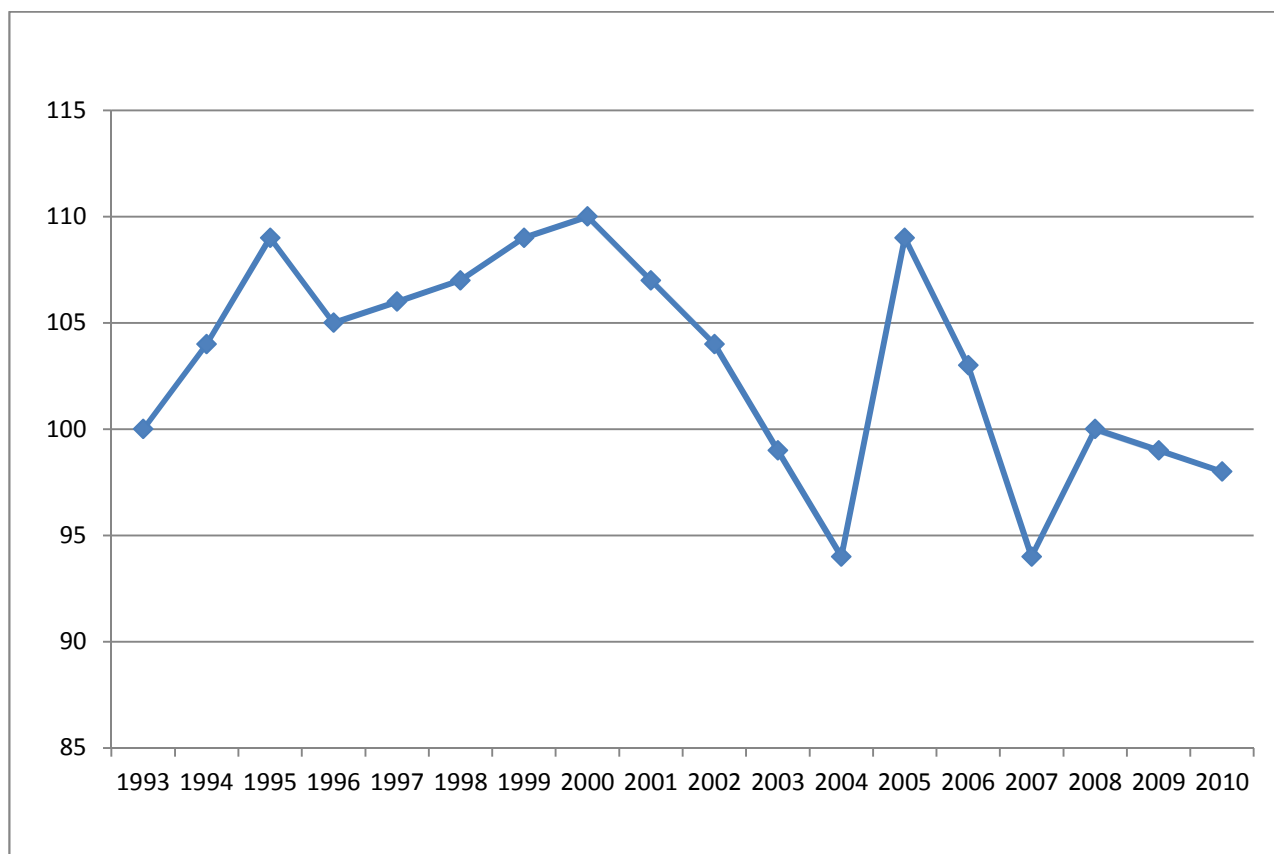
Διάγραμμα_: Η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (σταθ. Τιμές 1993)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Eurostat, () Εκτιμήσεις*

Οι μεταβολές του παραγόμενου προϊόντος προσδιόρισαν και τη διαχρονική πορεία της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της γεωργίας. Σε όλη τη μετά το 1993 περίοδο, αυξήθηκε μέχρι 15% σε σταθερές τιμές, ενώ το 2007 είχε πέσει 7 μονάδες κάτω από το επίπεδο του 1993. Πολύ σημαντική ήταν η αύξηση της το 2003 – 2004, καθώς και η άνοδος κατά 5 μονάδες την περίοδο 2007 – 2009.

Διάγραμμα_ : Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (σταθ. Τιμές 1993)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Eurostat, () Εκτιμήσεις*

Παρότι το 2010 εμφανίζει μια πολύ μικρή κάμψη, η εικόνα της τελευταίας τριετίας είναι αρκετά ενθαρρυντική, με δεδομένη την κρίση και τώρα πια βαθιά ύφεση της ελληνικής οικονομίας.

3.2 Ανταγωνιστικότητα και ΕΕ

Η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών αγροτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές είναι χαμηλή, γεγονός που οφείλεται στις υψηλές τιμές, στις σημαντικές αποκλίσεις ποιότητας και στην αδυναμία σταθερής προσφοράς ικανής ποσότητας προϊόντων. (Πιπεροπούλου Ε., 2008).

Οι τελικές τιμές των γεωργικών προϊόντων στην Ελλάδα σε σχέση με τη Γερμανία και την Ισπανία εμφανίζονται υψηλές στις περισσότερες βασικές κατηγορίες, με εξαίρεση τα φρούτα και τα λαχανικά. Οι αυξημένες τελικές τιμές στην Ελλάδα ενσωματώνουν το υψηλό κόστος παραγωγής (ζωοτροφές και λιπάσματα) και τα περιθώρια κέρδους εταιρειών της διατροφικής αλυσίδας. (Παχάκη Κ., & Τονικίδου Π., 2006).

Οι βασικοί παράγοντες που συνετέλεσαν στην επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα είναι (Πιπεροπούλου Ε., 2008):

- Αύξηση του μοναδιαίου εργατικού κόστους (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής 7,5%, η 3η μεγαλύτερη αύξηση στην Ευρώπη).
- Κατακερματισμένος κλήρος με την κυριαρχία μικρού μεγέθους γεωργικών εκμεταλλεύσεων (μέσο μέγεθος αγροτικής εκμετάλλευσης, Δανία 60 εκτάρια, Ισπανία 24 εκτάρια, Πορτογαλία 13 εκτάρια, Ελλάδα 5 εκτάρια).
- Εφησυχασμός από τις επιδοτήσεις, τις ποσοτώσεις και τις εγγυημένες τιμές.
- Έλλειψη επιχειρηματικότητας, με την έννοια της δημιουργίας, της αναζήτησης ευκαιριών, νέων αγορών κ.λπ.

Καθοριστικό στοιχείο που συνετέλεσε αποφασιστικά στην απώλεια ανταγωνιστικότητας είναι η χαμηλή παραγωγικότητα του μηχανολογικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται στη γεωργική παραγωγή. Η πεπαλαιωμένη τεχνολογική στάθμη του στόλου των γεωργικών ελκυστήρων (μέση ηλικία 23 έτη έναντι 16 στην ΕΕ, 84% του στόλου είναι μεσαίας ιπποδύναμης κάτω των 100 ίππων έναντι 140 ίππων στην ΕΕ, 50% στόλου με μονό διαφορικό) οδηγεί σε υψηλό κόστος παραγωγής και κατ' επέκταση χαμηλή παραγωγικότητα των γεωργικών εργασιών.

Επιπρόσθετα, σημαντικό πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα. Ποσοστό 69,5% είναι απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του

δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις 1,2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ.

Πρόσθετο πρόβλημα αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται για το έτος 2012/2013 στο 2,9% των αγροτών με βασική εκπαίδευση. Επιπλέον, η «Δια Βίου Μάθηση» ανέρχεται το έτος 2013 σε 2,1% ως προς τη συμμετοχή των ηλικιών μεταξύ 25 – 64. Αξιοσημείωτο, επίσης, αποτελεί το γεγονός της ελλιπούς πρόσβασης σε ευρεία κατηγορία υπηρεσιών που περιορίζει τις ευκαιρίες ενημέρωσης, κατάρτισης, εκπαίδευσης παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και γενικότερα της απασχόλησης (για το έτος 2012 ποσοστό 71,6% η ανάπτυξη του τομέα υπηρεσιών επί της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας).

3.3 Συμβολή στο ΑΕΠ

Η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ είναι περιορισμένη, βαίνει μειούμενη και δεν μπορεί να αντιστραφεί. Το ίδιο ισχύει και για την απασχόληση. Αυξανόμενου του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης, η ποσοστιαία συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα φθίνει, καθ' ότι η ζήτηση και οι πόροι της οικονομίας προσανατολίζονται στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών, πέραν των τροφίμων (που άλλωστε εμπεριέχουν και προστιθέμενη αξία από τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες). (Τσιμπούκας Κ., & Μιχαλόπουλος Γ., 2009).

Στην Ελλάδα, η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα (5,8 δισ. ευρώ) στο ΑΕΠ (193,7 δισ. ευρώ) έχει μειωθεί στο 3% και στην απασχόληση περίπου στο 12%. Με βάση αυτούς τους αριθμούς, ακόμη και η δυναμική αύξηση της προστιθέμενης αξίας στον πρωτογενή τομέα θα είχε περιορισμένη επίδραση στο ΑΕΠ.

Βέβαια, σημαντικά διαφορετική είναι η κατάσταση αν γίνεται λόγος για τις αναπτυξιακές δυνατότητες συνολικά του αγροτροφικού συστήματος. Απόδειξη γι' αυτό είναι ότι μόνο η βιομηχανία τροφίμων - ποτών - καπνού καταλαμβάνει την πρώτη θέση και με συμμετοχή από 20 - 35%, σε βασικούς δείκτες της μεταποίησης (αριθμός καταστημάτων, απασχόληση, αξία παραγωγής, εξαγωγές).

Ωστόσο, είναι λάθος η συζήτηση για τη σημασία του πρωτογενούς τομέα να εξαντλείται στη συμμετοχή στο ΑΕΠ. Παραμένοντας στους οικονομικούς όρους, ο εν λόγω τομέας έχει σημαντικό «έμμεσο» ρόλο στις διακλαδικές σχέσεις, καθώς και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Πέραν αυτών, κρίσιμος και πολυδιάστατος είναι ο ρόλος του στο περιβάλλον, ενώ ως παραγωγός τροφίμων έχει ανεκτίμητη αυταξία. (Christiansen J., 2009).

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, δεν θα πρέπει να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι πρόκειται για τομέα χωρίς δυνατότητες και περιθώρια ανάπτυξης και χωρίς πτυχές για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ο πρωτογενής τομέας μπορεί να συμβάλει στην παραγωγική ανασυγκρότηση, ανάλογα με το μέγεθός του και ως τμήμα του αγροτροφικού συστήματος.

Όπως προαναφέρθηκε, η συμβολή του αγροτικού τομέα στην οικονομία της Ελλάδας, όπως και σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακολουθεί μια συνεχή πτωτική πορεία. Αυτό φαίνεται καθαρά από την πτωτική τάση

του ποσοστού συμμετοχής του παραγόμενου εγχώριου προϊόντος (ακαθάριστη προστιθέμενη αξία) από τον αγροτικό τομέα στο συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 2001 – 2008, όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Σταθεροποιητικές τάσεις επικρατούν και την επόμενη πενταετία 2009 – 2013.

Πίνακας_ : Ποσοστό Συμμετοχής του αγροτικού τομέα στο Α.Ε.Π.

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
5,2%	4,9%	4,4%	4,4%	3,3%	3,1%	2,7%	2,8%	2,8%	2,7%	2,7%	2,5%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ: Εθνικοί λογαριασμοί, 2006 – 2011, 2013 2^η εκτίμηση

Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων της χώρας μετά την εκτίναξη του στα 3 δις ευρώ το 2007 από τα 2,1 δις το 2006, κατέγραψε ιδιαίτερα σημαντική συρρίκνωση το 2009 και το 2010. Όμως το 2011 διερευνήθηκε και πάλι. Η ελπιδοφόρα πορεία ανακόπτεται το 2010/2011 όταν το έλλειμμα διευρύνεται κατά (+)4,6%. Η πολύ θετική εξέλιξη της διετίας 2009 – 2010 στο ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια της σημαντικής πτώσης των εισαγωγών, η οποία με τη σειρά της ασφαλώς οφείλεται και στον περιορισμό της ιδιωτικής κατανάλωσης, λόγω της οικονομικής κρίσης που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη στην Ελλάδα.

Η δυναμική ανάπτυξη των εξαγωγών παράλληλα το 2008 και το 2010 έρχεται να συνδυαστεί με την προαναφερθείσα μείωση των εισαγωγών και να οδηγήσει τελικά, στην σταδιακή και συνάμα σοβαρή συρρίκνωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων. Όμως η ιδιαίτερα ασθενής αύξηση των εξαγωγών το 2011 δεν καταφέρνει να αντισταθμίσει την παράλληλη ενίσχυση των εισαγωγών, με αποτέλεσμα τελικά την διόγκωση του εμπορικού ελλείμματος συγκριτικά με το 2010 (+4,6%).

Αναλυτικότερα, ως προς το σκέλος των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων αυτές σημείωσαν αύξηση κατά 6,9% το 2008/2007, σημαντική πτώση της τάξεως του 10,2% το 2009, περαιτέρω πτώση κατά 2,7% το 2010/2009 και άνοδο 2,1% το 2011. Στον αντίποδα, οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν εντυπωσιακά κατά 13% το 2008/2007, κατέγραψαν ελαφρά πτώση κατά 0,8% το 2009/2008,

ενισχύθηκαν δυναμικά και πάλι το 2010/2009 κατά 7% και περαιτέρω κατά 1,1% το 2011/2010.

Πίνακας_ : Εμπορικό Ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων

Σε εκατ. ευρώ	2008	2009	2010	2011
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	7.237,1	6.501,4	6.327,9	6.461,3
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	4.196,4	4.196,4	4.456,7	4.504,6
ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-3.040,7	-2.337,0	-1.871,2	-1.956,7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Σε αστρονομικά ύψη έφτασε το 2012 η αξία των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων, σημάδι ενδεικτικό ότι η Ελλάδα δεν είναι ικανή να θρέψει τους Έλληνες με δικά της αγροτικά προϊόντα. Το ποσό που πληρώθηκαν για εισαγωγές εν μέσω κρίσης, στο ενδεκάμηνο του 2012, έφτασε τα 5,7 δις ευρώ, ελαφρώς μειωμένο (-4,1%) από τα 5,96 δις ευρώ του αντίστοιχου διαστήματος του 2011.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και σε άλλα σημαντικά αγροτικά προϊόντα, όπου η Ελλάδα είχε μεγάλο πλεόνασμα στο εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο, η κατάσταση μετά το 2006 χειροτέρευσε. Για παράδειγμα, στο ελαιόλαδο το πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο το 2007 ήταν 135,6 εκατ. ευρώ και το 2010 έπεσε στα 54,9 εκατ. ευρώ. Στον καπνό το πλεόνασμα το 2006 ήταν 130,7 εκατ. ευρώ, το 2008 ήταν 80,5 εκατ. ευρώ και το 2010 έπεσε στα 64,9 εκατ. ευρώ. Επιπρόσθετα, στη ζάχαρη το έλλειμμα μεγάλωσε και διαμορφώθηκε το 2009 91,3 εκατ. ευρώ, από 50,4 εκατ. ευρώ το 2006.

Η Ελλάδα παραμένει μαζικός εισαγωγέας αγροτοκτηνοτροφικών προϊόντων, παρόλο που η κρίση των τελευταίων χρόνων μπορεί να σταμάτησε την αύξηση της ζήτησης στα εισαγωγικά αγροτικά προϊόντα, το ποσό που δαπανάται είναι σε κάθε περίπτωση δυσθεώρητο. Ακόμα και η αύξηση των εξαγωγών κατά 14,7% στα 4,69 δις ευρώ στο ενδεκάμηνο του 2012, δείχνει ότι το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο παραμένει σταθερά πάνω από το 1 δις ευρώ.

Η επίπτωση της ύφεσης και της υποκατάστασης εισαγωγών είναι εμφανής για πρώτη φορά την περίοδο της κρίσης το 2012 και αυτό μόνο σε ορισμένους κλάδους, όπως στις εισαγωγές φρούτων και λαχανικών που ανήλθαν στα 575,4 εκατ. ευρώ στο ενδεκάμηνο του 2012, σημειώνοντας πτώση κατά 11,0% αλλά μετά από αύξηση τους κατά 4,0% το 2011, στις εισαγωγές ψαριών και παρασκευασμάτων (11μηνο '12: -

12,6%, 2011:+7,5%). Οι ανάγκες της χώρας σε μαλακό σιτάρι καλύπτονται από εισαγωγές. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2011 εισάγαμε μέσα σε 11 μήνες δημητριακά αξίας 507 εκατ. ευρώ (μείωση κατά 15,6%) την στιγμή που οι εξαγωγές αν και αυξημένες (+4,9%) δεν ξεπέρασαν τα 304 εκατ. ευρώ. Γενικότερα, στις εισαγωγές δημητριακών και παρασκευασμάτων (11μηνο '12: -15,6%, 2011: +20,7%). Επιπρόσθετα, οι εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων και αυγών ανήλθαν στα 700,4 εκατ. ευρώ στο 11μηνο του 2012, σημειώνοντας πτώση κατά 6,6% σε ετήσια βάση, αλλά από αύξηση τους κατά 4,6% το 2011. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα καταναλώνει περίπου 1.200.000 τόνους αγελαδινό γάλα, αλλά μόλις 665.000 τόνοι παράγονται στην χώρα μας.

Ακόμα και τροφές της μεσογειακής διατροφής, όπως τα όσπρια, προέρχονται κατά κύριο λόγο από το εξωτερικό. Η εγχώρια παραγωγή οσπρίων υπολογίζεται στους 10.000 τόνους, ενώ η κατανάλωση τους υπολογίζεται στους 45.000 τόνους. Συγκεκριμένα, το 90 – 95% της φακής που καταναλώνεται στην εγχώρια αγορά προέρχεται από τον Καναδά, τις ΗΠΑ και την Τουρκία, ενώ το 55 – 60% των φασολιών εισάγεται από τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αλβανία και την Αργεντινή. Και όλα αυτά σε μια αγορά η οποία έχει να παρουσιάσει όσπρια, όπως η φακή Εγκλούβης, τα φασόλια Πρεσπών, τα ρεβίθια Λισβορίου ή την φάβα Σαντορίνης. Η εγκατάλειψη των εν λόγω καλλιεργειών ξεκίνησε τις δεκαετίες '60 – '70, όταν οι αγρότες στράφηκαν σε σιτάρι και βαμβάκι και επιδεινώθηκε από το υψηλό κόστος παραγωγής, τις χαμηλές τιμές παραγωγού, την έλλειψη οικονομικής ενίσχυσης και τις χαμηλές τιμές των εισαγόμενων προϊόντων.

Ωστόσο, η μεγάλη πληγή στο έλλειμμα του εμπορικού αγροτικού ισοζυγίου είναι τα κτηνοτροφικά προϊόντα. Οι εισαγωγές κρεάτων και παρασκευασμάτων διαμορφώθηκαν στα 1.029,1 εκατ. ευρώ (18% του συνόλου του εισαγωγών αγροτικών προϊόντων) στο 11μηνο του 2012, σημειώνοντας αύξηση κατά 2,1% σε ετήσια βάση παρά την λιτότητα, έναντι της αύξησης τους κατά 1,8% και το 2011.

Την ίδια στιγμή οι εξαγωγές κρεάτων μόλις και μετά βίας έφταναν τα 46 εκατ. ευρώ. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αυτάρκεια της χώρας μας σε κρέας μειώθηκε δραματικά τα τελευταία χρόνια. Στα κοτόπουλα από 100%, που ήταν το 1980 μειώθηκε στο 74%, στο μοσχαρίσιο κρέας από 52% μειώθηκε στο 34%, στο χοιρινό από 95% μειώθηκε στο 37%.

Η αυτάρκεια στο αγελαδινό γάλα σήμερα ανέρχεται στο 70%. Επίσης, σημαντικά αυξημένες παρά την ύφεση και για ανεξήγητους λόγους ήταν οι εισαγωγές δερμάτων και γούνας (11μηνο '12: +47,0%, 2011: +25,7%), καφέ – κακάο – τσάι (11μηνο '12: +0,8%, 2011: +8,4%) και έλαια και λίπη (11μηνο '12: +11,0%, 2011: +9,2%).

3.4 Προοπτικές και εφαρμογή καινοτόμων ιδεών

Πάντα σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας και έντονης οικονομικής κρίσης ή ανεργία οι άνθρωποι αναζητούν νέες επενδυτικές ευκαιρίες (Christiansen J., 2009). Πολλοί συμπολίτες μας μετέτρεψαν την κρίση σε ευκαιρία επιστρέφοντας στην ύπαιθρο αξιοποιώντας τον πλούτο της Ελληνικής γης. Παντρεύοντας την καινοτομία με την καλλιέργεια σπάνιων προϊόντων της Ελληνικής γης παρήγαγαν προϊόντα μοναδικά εξαιρετικής ποιότητας και διατροφικής αξίας που διατίθενται σε διακεκριμένα καταστήματα πώλησης του εξωτερικού σε εξαιρετικές τιμές. Τέτοια προϊόντα που παράγονται από Έλληνες παραγωγούς σε εξαιρετικές τιμές προσφέροντας προστιθέμενη αξία στους τόπους παραγωγής τους είναι η γνωστή τρούφα, πανάκριβο είδος μανιταριού, ο κρόκος Κοζάνης και η πασίγνωστη ως και η τροφή των αστροναυτών σπιρουλίνα τρία προϊόντα που αποτελούν το success story της Ελληνικής αγροτικής παραγωγής των τελευταίων χρόνων με σημαντικές εξαγωγές του συνόλου της παραγωγής, ταυτόχρονα σχεδόν με την είσοδό τους στην αγορά. Οι παραγωγοί οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι υπάρχουν μεγάλες ευκαιρίες ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας στον συγκεκριμένο κλάδο και διάθεσης όλης της παραγωγής στις διεθνείς αγορές (Aurier P., & Sirieux L., 2010).

Οι συγκεκριμένοι Έλληνες παραγωγοί έκαναν το αυτονόητο αναζητώντας τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην παγκόσμια αγορά από της μεταβολές στην ζήτηση των καταναλωτών. Τα τελευταία χρόνια είχε αυξηθεί η παγκόσμια ζήτηση για βιολογικά προϊόντα, αγνά προϊόντα της μητέρας γης χωρίς βιομηχανική επεξεργασία. Τα προϊόντα αυτά διατίθενται σε εξειδικευμένα καταστήματα σε εξαιρετικά υψηλές τιμές. Πολλοί από αυτούς του παραγωγούς δεν είχαν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία, αλλά ήταν νέοι άνθρωποι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με όρεξη για δουλειά επενδύοντας ελάχιστα χρήματα χωρίς κρατική χρηματοδότηση και δικαιώθηκαν πλήρως για την επιλογή τους (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η τιμή της τρούφας κυμαίνεται μεταξύ 650 - 700 ευρώ το κιλό. Η λευκή τρούφα πραγματικός χρυσός για τους παραγωγούς της διατίθεται σε delicatte είναι πολύ πιο ακριβή αφού η τιμή πώλησης μπορεί να φτάσει τα 1.800 ευρώ το κιλό. Επίσης και η τιμή του κρόκου Κοζάνης δεν υπολείπεται δυνάμενη να ξεπεράσει και τα 2,000 ευρώ το κιλό. Πιο αναλυτικά:

❖ Η Ελληνική Σπιρουλίνα

Η σπιρουλίνα είναι ένα μικρό κυανοπράσινο φύκι και για πολλούς επιστήμονες λόγω της μεγάλης διατροφικής αξίας και της περιεκτικότητας του σε πρωτεΐνη θεωρείται ως η διατροφή του μέλλοντος. Είναι γνωστό ότι χρησιμοποιείτε από την NASA ως πολυβιταμινούχο προϊόν και για «τροφή των αστροναυτών».

Συγκριτικά με άλλα βιολογικά προϊόντα διατροφής έχει υψηλό κόστος αρχικής επένδυσης που φθάνει έως τα 50000 ευρώ ανά στρέμμα και παράλληλα θεωρείται ένα ιδιαίτερος απαιτητικό είδος καλλιέργειας.

Η εγκατάσταση μίας τέτοιας μονάδας παραγωγής περιλαμβάνει θερμοκήπιο, δεξαμενές, μηχανισμούς ανάδευσης, αποξηραντές με ιδιαίτερες διατήρησης του κλίματος στο θερμοκήπιο σε συγκεκριμένη θερμοκρασία για την διατήρηση του θρεπτικού διαλύματος. Η παραγωγική περίοδος ξεκινά από το τέλος Φεβρουαρίου μέχρι και τις αρχές Νοεμβρίου.

Το υψηλό κόστος της αρχικής επένδυσης και το ρίσκο αντισταθμίζεται από την μέση στρεμματική απόδοση που ξεπερνά τα 30000 ευρώ. Η σπιρουλίνα διατίθεται σε καταστήματα υγιεινής βιολογικής διατροφής και στην φαρμακοβιομηχανία σε σκόνη σε ταμπλέτες και κάψουλες.

❖ Ο κρόκος Κοζάνης

Ο κρόκος Κοζάνης, η σαφράν, η ο κόκκινος χρυσός καλλιεργείται στην ευρύτερη περιοχή της εδώ και 300 χρόνια (όταν κάποιοι έφεραν βολβούς από την Βιέννη) συστηματικά.

Η παραγωγή τα τελευταία δύο χρόνια, μειώθηκε από τους 6 τόνους κόκκινου και 1.5 - 2.5 τόνους κίτρινου κρόκου στους 2 τόνους συνολικά όπως σημειώνει και ο πρόεδρος του τοπικού συνεταιρισμού Νίκος Πατσιούρας, ποσότητα που αντιστοιχεί στο 1% της παγκόσμιας παραγωγής. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι για την παραγωγή ενός κιλού σαφράν απαιτείτε η συλλογή με ιδιαίτερη επιδεξιότητα 150000 λουλουδιών για δύο εβδομάδες από τα τέλη Οκτωβρίου μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου. Αυτός είναι και ο λόγος που έχει εγκαταλειφθεί η καλλιέργεια από τους νεότερους. Υπάρχει βέβαια μεγάλη ζήτηση για το προϊόν από αγορές του εξωτερικού και δυνατότητες αύξησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων και της παραγωγής

Το προϊόν εξάγεται σε πολλές χώρες κυρίως στην Ισπανία, Γαλλία, Η.Π.Α., Αγγλία, Γερμανία, τις Σκανδιναβικές και τις Κάτω Χώρες.

❖ Τρούφα: το «χρυσό μανιτάρι»

Είναι ένα είδος μανιταριού που συμβιώνει κάτω από το έδαφος με το ριζικό σύστημα μεγάλων δέντρων όπως πουρνάρια, βελανιδιές, πεύκα. Με εξαιρετικό άρωμα και γεύση καταναλώνεται ως εξαιρετικό έδεσμα και χρησιμοποιείται ευρέως στην φαρμακοβιομηχανία. Η εμπορική εκμετάλλευση αυτού του θησαυρού της Ελληνικής φύσης ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Η διάθεση της μεγαλύτερης ποσότητας της τρούφας διεθνώς γίνεται στην φυσική της μορφή όπως εξάγεται από το έδαφος άγρια καθώς για την εξασφάλιση της εξαιρετικής της ποιότητας απαγορεύεται η χρήση φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων. Πρόκειται για μια γεωργική καλλιέργεια μεγάλων αποδόσεων με ελάχιστη προσωπική εργασία.

Σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ, στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών κυριαρχούν τα οπωροκηπευτικά με μερίδιο αγοράς πάνω του 33%. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη τα Ελληνικά αγροτικά προϊόντα με τις μεγαλύτερες προοπτικές για εξαγωγές όσο και για υποκατάσταση των εισαγωγών είναι:

❖ Η Πατάτα

Η ενεργοποίηση ομάδων παραγωγών της Βόρειας Ελλάδος όπου παράγεται εξαιρετικής ποιότητας προϊόν για την απευθείας διάθεσης του στον τελικό καταναλωτή αποδεικνύει τα αποτελέσματα της αυτοοργάνωσης ομάδων παραγωγών ιδιαίτερα μέσα από οργανωμένες συνεταιριστικές επιχειρήσεις του κλάδου.

❖ Ελαιόλαδο

Το ελαιόλαδο είναι το κατεξοχήν εθνικό προϊόν το οποίο επιβάλετε να καθιερωθεί στην παγκόσμια αγορά ως εθνικό Ελληνικό προϊόν ειδικών προδιαγραφών Η διάθεση του ελαιόλαδου θα πρέπει να γίνεται παντού σε εξαιρετική συσκευασία τυποποιημένο με εθνικό σήμα και τόπο προέλευσης. Ο έλεγχος της ποιότητας του προϊόντος θα πρέπει να ελέγχεται τοπικά από πιστοποιημένους φορείς πιστοποίησης του προϊόντος. Μικρές παραγωγικές μονάδες τυποποιούν και εξάγουν σε εξαιρετικά συμφέρουσες τιμές, και τις με τις απαραίτητες πιστοποιήσεις, έξτρα παρθένο ελαιόλαδο της Ελληνικής γης.

❖ Ιχθυοκαλλιέργειες

Η απορρόφηση του 100% της εξαιρετικής σε ποιότητα παραγωγής καταδεικνύει τον δυναμισμό του κλάδου. Μειονέκτημα ο καθορισμός ετήσια πλαφόν στο ύψος της εγχώριας παραγωγής από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής ένωσης κάτι που αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη ενός δυναμικού κλάδου την περίοδο αυτή που στην γειτονική Τουρκία, χώρα με τη μισή ακτογραμμή έχει διπλάσια παραγωγή και εξαγωγές.

❖ Η Φέτα

Η παραγωγή πιστοποιημένης φέτας ΠΟΠ πρέπει να εκσυγχρονιστεί με την καθιέρωση υψηλών προδιαγραφών ποιότητας και τον έλεγχο της τήρησης τους. Η φέτα είναι ένα από τα πιο γνωστά Ελληνικά προϊόντα, ΠΟΠ με μεγάλες δυνατότητες εξαγωγών. Η αδυναμία των Ελληνικών επιχειρήσεων να οργανώσουν την προβολή του προϊόντος και τον έλεγχο των δικτύων διάθεσης, έχει επιτρέψει την παραποίηση του προϊόντος και την διάθεση ως Ελληνικό από μεγάλες πολυεθνικές.

❖ Τα πρώιμα κηπευτικά

Η παραγωγή πρώιμων κηπευτικών με πιστοποίηση ποιότητας σε καθετοποιημένες αγροτοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό έχει μεγάλες δυνατότητες εξαγωγών. Η GREEK SALAD γνωστή παγκοσμίως μέσω των πολυάριθμων επισκεπτών της πατρίδας μας τους καλοκαιρινούς μήνες και η προβολή της Μεσογειακής διατροφής είναι τα καλύτερα μέσα για την προβολή και διάθεση του προϊόντος στις ξένες αγορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Πολιτικές που ακολουθούνται στον πρωτογενή τομέα

Ως θεσμός στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η Κοινή Αγροτική Πολιτική άρχισε να εφαρμόζεται από το 1962 υλοποιώντας τους στόχους της ΕΟΚ για ενοποίηση των αγροτικών οικονομιών των κρατών με στόχο την από κοινού ανάπτυξη με κοινή οικονομική και εμπορική πολιτική. Είναι η ενοποιημένη Αγροτική Πολιτική των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί την νομοθεσία για την Γεωργία και την κτηνοτροφία ρυθμίζοντας την διακίνηση των αγροτικών προϊόντων και την εξασφάλιση των εφοδιασμού της αγοράς. Στοχεύει στην αύξηση της παραγωγικότητας και την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού. Παράλληλα στοχεύει στην σταθεροποίηση της αγοράς με την εξασφάλιση λογικών τιμών στους καταναλωτές. (Μαραβέγιας Ν., 2003).

Η εποπτεία και η εφαρμογή της ΚΑΠ είναι ευθύνη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή υποβάλλει προτάσεις για την ΚΑΠ στο Συμβούλιο, το οποίο αναθέτει την προετοιμασία των συσκέψεων του στην Ειδική Επιτροπή Γεωργίας (ΕΕΓ). Η Επιτροπή θέτει τα νέα μέτρα σε δημόσια διαβούλευση με τις επαγγελματικές οργανώσεις των αγροτών. Για την καλύτερη ενημέρωση η Επιτροπή, συνέστησε και συμβουλευτικές επιτροπές για κάθε προϊόν, αποτελούμενη από εκπροσώπους των παραγωγών των συνεταιρισμών αλλά και εκπροσώπους του εμπορίου, της βιομηχανίας, των εργαζομένων και των καταναλωτών. Γνωμοδοτούν μη δεσμευτικά για συγκεκριμένα μέτρα που επεξεργάζεται η Επιτροπή (Παχάκη Κ., & Τονικίδου Π., 2006).

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ συνοψίζονται σε τρεις κύριους στόχους:

1. Στο όραμα της συγκρότησης της κοινής αγοράς (single market) στην ΕΟΚ με τη καθιέρωση καθολικών κανόνων ανταγωνισμού και τιμολόγησης των προϊόντων παράλληλα με την ελεύθερη διακίνηση των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Για την επίτευξη του στόχου της κοινής και

ενιαίας αγοράς θα πρέπει να υπάρχει κοινή διαχείριση της αγοράς και ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.

2. Η κοινοτική προτίμηση (Community preference), η δημιουργία νομοθετικής προστασίας για την εξασφάλιση της διάθεσης και απορρόφησης των κοινοτικών προϊόντων στην ενιαία κοινοτική αγορά από τον αθέμιτο ανταγωνισμό προϊόντων τρίτων χωρών που θα προσφέρονται σε χαμηλότερες τιμές από τα αντίστοιχα κοινοτικά. Η κοινοτική προτίμηση συνίσταται απλώς στην χορήγηση στα κοινοτικά προϊόντα της δεσπόζουσας και προνομιακής θέσης στην κοινή αγορά μη αποκλείοντας τις εισαγωγές και την διάθεση και την παράλληλη διακίνηση προϊόντων τρίτων χωρών. Ο στόχος της κοινοτικής προτίμησης είναι η εξασφάλιση ικανοποιητικού εισοδήματος των παραγωγών και η ομαλότητα στον εφοδιασμό της αγοράς.
3. Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη (financial solidarity) καθιερώνει την από κοινού ευθύνη στην διαχείριση και στην διάθεση των κοινοτικών πόρων που θα προκύψουν από την δημιουργία του κοινού ταμείου για το σκοπό αυτό ως συνέπεια της εφαρμογής της ΚΑΠ και την κοινή διαχείριση των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή μιας κοινής αγροτικής πολιτικής.

Η ΚΑΠ από την σύσταση της διέπεται από τέσσερις βασικές αρχές, που είναι: η ενότητα της αγοράς, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη και η συνυπευθυνότητα των παραγωγών.

- Η ενότητα της αγοράς εισαγάγει την ελεύθερη διάθεση των αγροτικών προϊόντων των κρατών – μελών στην κοινή αγορά, χωρίς ποσοτικούς περιορισμούς, εσωτερικούς δασμούς, και την κατάργηση κάθε νομοθεσίας που περιορίζει εισαγωγές και την ελεύθερη διακίνηση . Οι κοινές τιμές ανά προϊόν σε όλη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που θα εξασφαλίζουν την ενότητα της αγοράς θα ορίζονται ετησίως με αποφάσεις των αρμόδιων κοινοτικών οργάνων .
- Η αρχή της κοινοτικής προτίμησης δηλαδή η εξασφάλιση της διάθεσης και απορρόφησης των κοινοτικών προϊόντων προνομιακά στην ενιαία κοινοτική αγορά και η προστασία τους από τον αθέμιτο ανταγωνισμό προϊόντων των τρίτων χωρών Η εφαρμογή αυτής της αρχής υλοποιείται με νομοθετικές παρεμβάσεις στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής κοινότητας όπου για παράδειγμα με μέτρα όπως επιβαρύνσεις αντισταθμιστικών εισφορών στα εισαγόμενα

αγροτικά προϊόντα που εισάγονται με χαμηλότερη τιμή ώστε να εισέρχεται τελικά με τιμή ίση της ενιαίας (κοινής) τιμής που ισχύει στην Κοινότητα και έχει αποφασιστεί στο πλαίσιο της ΚΑΠ. Παράλληλα ενισχύονται με εξαγωγικές επιδοτήσεις και τα κοινοτικά αγροτικά προϊόντα προς τις τρίτες αγορές, όταν αυτά έχουν τιμές πολύ υψηλότερες των διεθνών

- Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη εισαγάγει τον μηχανισμό του κοινού οργανωτικού προγραμματισμού από τα κράτη - μέλη των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις της ΚΑΠ και χρηματοδοτεί η Κοινότητα. Η κοινοτική αλληλεγγύη επεκτείνεται σε όλες τις χρηματοοικονομικές απαιτήσεις που εισήγαγε ο μηχανισμός της κοινής οργάνωσης των αγορών των αγροτικών προϊόντων. Τα κράτη μέλη παραιτούνται εσόδων από δασμούς και συναφή μέτρα τα οποία κατευθύνονται πλέον ως έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού.
- Με την εισαγωγή της αρχής της συνυπευθυνότητας οι παραγωγοί συμβάλλουν στις δαπάνες χρηματοδότησης του συστήματος, όταν δημιουργούν υπερβολικά πλεονάσματα. Έτσι σε προϊόντα με πλεονασματική παραγωγή (ελαιόλαδο, γάλα, δημητριακά), δεν θα υπάρχει εγγύηση απορρόφησης όλης της παραγωγής με τις υψηλές τιμές που αποφασίζονται στο πλαίσιο της ΚΑΠ ετησίως. Οι κοινοτικοί φορείς στοχεύουν σε έλεγχο της παραγωγής στους προϋπολογισμένους ετήσιους στόχους για τον έλεγχο των κοινοτικών δαπανών και την αποφυγή κοινοτικών δημοσιονομικών εκτροχιασμών.

Η παρέμβαση των κοινοτικών μηχανισμών στην διαμόρφωση των γεωργικών τιμολογιακής πολιτικής (καθορισμός Μέγιστης και Ελάχιστης τιμής) βάση της ΚΑΠ εξασφαλίζεται ότι:

A) Οι παραγωγοί που έχουν την δυνατότητα να παράγουν με χαμηλό κόστος επιτυγχάνουν οικονομίες κλίμακας αυξάνοντας την παραγωγή και μέσω αυτής και την παραγωγικότητα τους.

B) Η αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων θα οδηγήσει σε αύξηση του αγροτικών εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού κόσμου.

Γ) Οι μεταβολές των τιμών είναι περιορισμένες με αποτέλεσμα την σταθεροποίηση στις αγορές αγροτικών προϊόντων.

Δ) Εξασφαλίζετε η επάρκεια των αγαθών στις αγορές γεωργικών προϊόντων με την δυνατότητα εύκολη κάλυψης σε ανάγκη της κοινοτικής ζήτησης με φθηνότερες εισαγωγές από τρίτες χώρες.

Ε) Διασφαλίζονται σταθερά χαμηλές τιμές στον τελικό καταναλωτή.

Για την διασφάλιση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεσμοθέτησε κανονισμούς με συστήματα προστασίας γεωγραφικών ενδείξεων και ονομασιών προέλευσης και ορίζει τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για να μπορεί ένα προϊόν να χαρακτηριστεί ως προϊόν «προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης» (ΠΟΠ) ή «προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης» (ΠΓΕ). (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

4.2 Σχεδιασμός και πολιτικές ΕΕ

Μέσα στη δεκαετία του '80, η ΚΑΠ είχε πετύχει τους περισσότερους από τους στόχους της. Με τις υψηλές τιμές των αγροτικών προϊόντων και τη διαρθρωτική πολιτική η Κοινότητα είχε πετύχει να αυξήσει το επίπεδο διαβίωσης των αγροτών, να εφοδιάσει αποτελεσματικά την αγορά με τρόφιμα σε λογικές τιμές, να γίνει αυτάρκης σε γεωργικά προϊόντα, να προστατέψει αποτελεσματικά σε συλλογικό επίπεδο την εσωτερική αγορά από τον διεθνή ανταγωνισμό. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980 όμως, η κατάσταση είχε αντιστραφεί. Εκεί που κάποτε η κοινοτική γεωργία ήταν ελλειμματική, έγινε πλεονασματική. Η βελτίωση της τεχνολογίας και η επιτυχία των αυξημένων τιμών της ΚΑΠ εκτίναξαν την παραγωγή, αφήνοντας μεγάλα πλεονάσματα που πλημμύριζαν τις αποθήκες ή καταστρέφονταν. Επιπλέον, το διεθνές περιβάλλον πίεζε την Κοινότητα να υποχωρήσει στον αγροτικό προστατευτισμό της (Μάρδας, 2005, σελ.364)

Ο «Γύρος της Ουρουγουάης» μέσα στο πλαίσιο της GATT, είχε αρχίσει να ασχολείται με την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου στα αγροτικά προϊόντα, και η Κοινότητα πιεζόταν ασφυκτικά από τις ΗΠΑ και άλλες χώρες, να μειώσει το φορολογικό τείχος περιφρούρησης που είχε στήσει στα σύνορά της ενάντια στα γεωργικά τους προϊόντα, τα προερχόμενα από τις τρίτες χώρες. Η ΚΑΠ έπρεπε να μεταρρυθμιστεί έτσι ώστε να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις του εσωτερικού και διεθνούς περιβάλλοντος, διατηρώντας όμως τις βασικές αρχές και τα μέσα της (Μάρδας, 2005, σελ.364).

Έτσι το 1992 έγινε η Τρίτη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η οποία βασίστηκε σε κείμενο συζήτησης της Επιτροπής με τίτλο «Η εξέλιξη και το μέλλον της ΚΑΠ», (που συνήθως αποκαλείται Σχέδιο του Μακσάρρυ). Η Επιτροπή πρότεινε και το Συμβούλιο δέχθηκε μέτρα για την αποεντατικοποίηση χρήσης γεωργικών εκτάσεων (πάγωμα αρόσιμων γαιών, μείωση μεγάλων καλλιεργειών, αλλαγή χρήσης γεωργικών γαιών), και μέτρα υπέρ ποσοτώσεων της παραγωγής για να μειωθούν έτσι τα υπερβολικά πλεονάσματα. Σ' αυτό ακριβώς στόχευε και η πρόταση για ουσιαστική μείωση των ενδεικτικών τιμών, μια πολιτική που απέβλεπε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Κοινοτικών αγροτικών προϊόντων ενόψει του ανοίγματος της παγκόσμιας αγοράς των αγροτικών προϊόντων.

Η μείωση που θα επέρχονταν στο εισόδημα των αγροτών θα αντισταθμιζόταν με πρωμοδοτήσεις ανεξάρτητες του όγκου παραγωγής. Τέλος, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της GATT, η Κοινότητα συμφώνησε να καταργήσει τις αντισταθμιστικές εισφορές που επέβαλλε στις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων, και να τις αντικαταστήσει με σταθερούς δασμούς ενώ παράλληλα θα περιόριζε και τις εξαγωγικές επιδοτήσεις (Μάρδας, 2005, σελ.364- 365).

Το 1997, με το «Πρόγραμμα Δράσης 2000», η Επιτροπή πρότεινε ακόμη μεγαλύτερη εντατικοποίηση των μεταρρυθμίσεων του 1992, κυρίως με μειώσεις τιμών ώστε αυτές να προσεγγίσουν τις τιμές της παγκόσμιας αγοράς αντισταθμιζόμενες με ακόμα μεγαλύτερες γεωργικές επιδοτήσεις. Η προσέγγιση αυτή είχε χαρακτήρα προετοιμασίας ενόψει ενδεχόμενων μελλοντικών ανισορροπιών, την προοπτική νέου Γύρου διαπραγματεύσεων στον ΠΟΕ και τη διεύρυνση της Ένωσης προς Ανατολάς, αλλά και την επίτευξη καλύτερων τιμών για τον καταναλωτή (Μάρδας, 2005, σελ.365).

Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης του 1992 απαιτούσε διαρθρωτικά μέτρα, την χρηματοδότηση των οποίων ανέλαβε το FEOGA. Αυτά περιελάμβαναν μέτρα όπως: καθεστώς προσύνταξης στους μεγαλύτερους σε ηλικία γεωργούς ώστε οι εκτάσεις που εγκαταλείπουν είτε να περάσουν σε νέους γεωργούς που θα άλλαζαν ευκολότερα την καλλιέργεια ανάλογα με το οικονομικό και φυσικό περιβάλλον, είτε να αλλάξουν χρήση. Άλλα μέτρα αφορούσαν στην ενθάρρυνση αγροναπαύσεων και αναδασώσεων. Παράλληλα όμως, ενισχύθηκαν μέσω του FEOGA δράσεις γεωργικο-περιβαλλοντικού χαρακτήρα, με την προώθηση μεθόδων και ειδών καλλιέργειας και μέτρων που σέβονται το περιβάλλον. Με όλα αυτά τα μέτρα, η προτεινόμενη μεταρρύθμιση επεδίωκε να πετύχει αύξηση της παραγωγικότητας χωρίς αύξηση της παραγωγής (Μάρδας, 2005, σελ.365).

Η ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο Πρόγραμμα δράσης 2000 μαζί με τις γνωμοδοτήσεις της για κάθε αίτηση προσχώρησης των υποψηφίων κρατών - μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπως και της Κύπρου σκιαγραφούν τις θέσεις της για την αναμόρφωση των βασικών πολιτικών της Ε.Ε., τη διεύρυνσή της και τον τρόπο της χρηματοδότησης της Ε.Ε. Η ανακοίνωση αυτή, που δημοσιοποιήθηκε το 1997, ήταν στην ουσία, η απάντηση της Επιτροπής στην εντολή που έλαβε κατά τη Σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Μαδρίτης του

Δεκεμβρίου του 1995, με θέμα την κατάρτιση ενός μεσοπρόθεσμου προγράμματος δράσης της Ένωσης, για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα (Μάρδας, 2005, σελ.482).

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) επήλθε σημαντική πρόοδος στην εξωτερική και εσωτερική πολιτική της Ε.Ε. Έτσι η Ένωση μπόρεσε να βελτιώσει την παρουσία της στη διεθνή σκηνή κατά τη δεκαετία του 2000. Ο προβληματισμός όμως σχετικά με το μεσοπρόθεσμο μέλλον της Ε.Ε. ήταν πάντοτε επίκαιρος. Η Ένωση έπρεπε να προσαρμοστεί στη συνεχή διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Έτσι, η Επιτροπή παρουσίασε το Πρόγραμμα Δράσης 2000, όπου εξέτασε συνοπτικά τις μελλοντικές προκλήσεις της Ένωσης (Μάρδας, 2005, σελ.482 - 483).

Η ΚΑΠ και οι διάφορες μεταρρυθμίσεις που δέχτηκε, από το 1992 και μετά, συμβατές με τις αποφάσεις του «Γύρου της Ουρουγουάης», ενθάρρυναν την ορθολογικότερη εκμετάλλευση της αγροτικής παραγωγής. Παράλληλα οδήγησαν στην αύξηση του εισοδήματος των αγροτών κατά 4,5% από το 1992 έως το 1996, καθώς, παρά τις προσπάθειες για συμπίεση των τιμών των αγροτικών προϊόντων στους κόλπους της Ε.Ε., αυτές εξακολουθούσαν να είναι υψηλότερες των διεθνών. Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 1992 έστρεψε την προσοχή της γεωργίας στην προστασία του περιβάλλοντος με μέτρα όμως που είχαν άλλοτε θετικές (ορθολογικότερη χρήση λιπασμάτων) και άλλοτε αρνητικές συνέπειες. Τέλος, η μείωση των τιμών στήριξης και η εισαγωγή άμεσων πληρωμών ωφέλησαν τους καταναλωτές καθώς αυτοί απαλλάχθηκαν από ένα μέρος του βάρους της στήριξης της γεωργίας, που παλαιότερα γινόταν μόνο με την καθιέρωση υψηλών κοινών τιμών (Μάρδας, 2005, σελ.486 - 487).

Ως προς τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της γεωργίας, η υψηλή ζήτηση τροφίμων θα προσέφερε νέες προοπτικές στο διεθνές εμπόριο. Προβλεπόταν στις αρχές του 2000 από διεθνείς οργανισμούς, μια αύξηση της παραγωγής. Κύριο ρόλο κατέχουν στο χώρο αυτό οι αναπτυσσόμενες χώρες. Παρά όμως το διεθνές ευνοϊκό περιβάλλον οι προοπτικές για τις κοινοτικές εξαγωγές δε φαίνονταν ιδιαίτερα ανθηρές. Βασικός παράγοντας, που ερμήνευε τη θέση αυτή ήταν οι διαφορές που εξακολουθούν να υπάρχουν ανάμεσα στις τιμές των αγροτικών προϊόντων της Ε.Ε. και τις διεθνείς. Επιπλέον οι προσπάθειες σε διεθνές επίπεδο, μετά το «Γύρο της Ουρουγουάης», με σκοπό την περικοπή της προστασίας της γεωργίας, τη μείωση των

εξαγωγικών επιδοτήσεων κ.α., έθεταν σε άλλη διάσταση τη γεωργία της Ε.Ε. Τέλος η διεύρυνση προς Ανατολάς, που θα προσέθετε άλλα 100 εκ. καταναλωτές και ένα σύνολο αγροτικών εκμεταλλεύσεων με πολλά διαρθρωτικά προβλήματα, επέβαλλε τη λήψη μέτρων με σκοπό τη διαφοροποίηση της δομής της γεωργίας των νέων κρατών-μελών (Μάρδας, 2005, σελ.487).

Καταλήγοντας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε ότι η γεωργία στην Ε.Ε. για να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που προσφέρει η παγκόσμια οικονομία, επιβάλλεται να αυξήσει αρχικά την ανταγωνιστικότητά της. Βέβαια οι τιμές αποτελούν το ένα σκέλος του προβλήματος. Η ασφάλεια και η ποιότητα των τροφίμων είναι εξίσου σημαντικές. Από την άλλη η σταθερότητα του αγροτικού εισοδήματος και η δημιουργία συμπληρωματικών ή εναλλακτικών ευκαιριών εισοδήματος και απασχόλησης για τους αγρότες βρίσκονται στο επίκεντρο κάθε προσπάθειας στο πλαίσιο της αναθεώρησης της ΚΑΠ σύμφωνα με τις επιλογές στρατηγικών που εκφράστηκαν στο «έγγραφο για τη γεωργική στρατηγική» της Επιτροπής, του Δεκεμβρίου του 1995 (Μάρδας, 2005, σελ.487).

Η μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) του 2003 θέσπισε ένα εντελώς νέο πλαίσιο λειτουργίας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της Ε.Ε. Οι ακρογωνιαίοι λίθοι του νέου αυτού συστήματος πολιτικής είναι η αποσύνδεση των επιδοτήσεων από την παραγωγή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και μια ολιστική προσέγγιση του ζητήματος της αγροτικής ανάπτυξης. (Παχάκη Κ., & Τονικίδου Π., 2006).

Ένας από τους κύριους στόχους της ΚΓΠ από την ίδρυσή της, ως μέρος της Συνθήκης της Ρώμης, είναι η «αύξηση της παραγωγικότητας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου και την εξασφάλιση της βέλτιστης χρήσης των συντελεστών παραγωγής». Αύξηση της αποτελεσματικότητας των πρωτογενών τομέων είναι συνώνυμη με την αναβάθμιση των οικονομικών επιδόσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στις συμμετέχουσες χώρες. Ήταν κοινή πεποίθηση ότι το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης, το οποίο είναι το αποτέλεσμα της τελευταίας μεταρρύθμισης της ΚΓΠ, θα πρέπει να βελτιώσει την ευελιξία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, βελτιώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ικανότητά τους να αξιοποιήσουν τις επενδυτικές ευκαιρίες της αγοράς και, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την χάσει κεφάλαια που δίδονταν με τη μορφή επιδοτήσεων της Ε.Ε., που μέχρι το 2004 ήταν πλήρως

συνδεδεμένα με συγκεκριμένα γεωργικά προϊόντα. Μετά από αρκετές δεκαετίες εφαρμογής των καθεστώτων επιδότησης συνδεδεμένων με την παραγωγή, αποφασίστηκε ότι ήρθε η ώρα να εφαρμοστεί η οικονομική θεωρία που υποδηλώνει ότι η αποσύνδεση των επιδοτήσεων θα οδηγήσει αύξηση της αποτελεσματικότητας. (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοσ Ν., 2011).

Σχετικά με την ΚΓΠ της Ε.Ε., υπάρχει μια σειρά ερευνητικών εργασιών για την εκτίμηση των επιπτώσεων των συνδεδεμένων ενισχύσεων στην αποδοτικότητα της γεωργίας. Όλεσ αυτές οι μελέτες επιβεβαιώνουν ότι το προηγούμενο μοντέλο χορήγησης επιδότησης είχε αρνητικό αντίκτυπο στην τεχνική αποτελεσματικότητα ή παραγωγικότητα. Οι Rezitis et al (2003) επαληθεύουν ότι οι επιδοτήσεις, είναι παράγοντας που έχει αρνητικό αντίκτυπο στην τεχνική αποτελεσματικότητα των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε επενδυτικά προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε. στον γεωργικό τομέα.

Οι Iraizoz et al (2005) έδειξαν ότι η ΚΓΠ λειτουργεί εις βάρος της αποδοτικότητας, όσον αφορά την παραγωγή βόειου κρέατος στην Ισπανία. Παρόμοια αποτελέσματα παρουσιάστηκαν από τους Καραγιάννη και Σαρρή (2005) σχετικά με τους καπνοκαλλιεργητές στην Ελλάδα. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων του δείγματος της έρευνας παρουσίασαν ικανοποιητική χρήση εισροών σημαίνει ότι η παραγωγή τους θα πρέπει να επεκταθεί. Στην Αγγλία και την Ουαλία παράγοντες που επηρεάζουν θετικά την τεχνική αλλαγή σε επίπεδο εκμετάλλευσης ήταν, το επίπεδο χρέους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η ηλικία των αγροτών, το επίπεδο εξειδίκευσης και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, χωρίς τις επιδοτήσεις της Ε.Ε. να έχουν θετικό αντίκτυπο σε αυτό (Hadley, 2006).

Οι Σκούρας et al (2006) αποδεικνύουν ότι οι επιδοτήσεις κεφαλαίου επηρέασαν τη συνολική παραγωγικότητα των χρησιμοποιούμενων συντελεστών, μέσω τεχνικών αλλαγών και όχι μέσω της ανάπτυξης οικονομικών κλίμακας. Οι Zhu et al (2008) δείχνουν ότι οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις της ΚΓΠ είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην τεχνική αποτελεσματικότητα και την τεχνική αλλαγή στη Γερμανία, τη Σουηδία και την Ολλανδία. Επιπλέον, οι αποσυνδεδεμένες επιδοτήσεις δημιουργούν ψευδαίσθηση σχετικά με την απόκτηση εισοδήματος, μειώνοντας κατά αυτόν τον τρόπο τα κίνητρα για τις αλλαγές σχετικά με τις δραστηριότητες και τις πρακτικές παραγωγής.

Όσον αφορά στη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), ένας από τους κύριους στόχους της στρατηγικής για την οικονομική πολιτική και την ανάπτυξη της Ε.Ε. είναι να γίνει μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και αποδοτικής χρήσης των πόρων. Σύμφωνα με αυτό το στόχο μέχρι το έτος 2020, η Ε.Ε. θα πρέπει να έχει αυξήσει κατά 20% την αποδοτικότητα της χρήσης της ενέργειας να μειώσει κατά 20% τις εκπομπές CO₂ και το 20% της συνολικής ενέργειας που καταναλώνεται να παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (20-20 - 20 Στρατηγική) (ΕΚ, 2011).

Ρόλο κλειδί για την επιτυχία αυτής της προσπάθειας αναμένεται να παίξουν οι πρωτογενείς τομείς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε πολλές περιπτώσεις, οι γεωργικές δραστηριότητες έχουν προκαλέσει την προσοχή των οικολόγων, σχετικά με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, όπως η κακή χρήση των ενεργειακών πόρων, υψηλές εκπομπές CO₂, ή η υπερβολική χρήση των αζωτούχων λιπασμάτων. Η ΚΑΠ, ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή της Ατζέντας 2000, έχει θέσει μια σειρά από περιβαλλοντικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται από τους αγρότες, προκειμένου να είναι επιλέξιμοι για τη λήψη τόσο των αποσυνδεδεμένων, όσο και των συνδεδεμένων ενισχύσεων. Το νέο πλαίσιο της ΚΓΠ για την περίοδο προγραμματισμού 2014 - 2020 ενισχύει την ατζέντα της προστασίας του περιβάλλοντος, με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας των εισροών που χρησιμοποιούνται κατά τη διαδικασία της γεωργικής παραγωγής. Ως εκ τούτου, θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσει τον αντίκτυπο των εν λόγω πολιτικών παρεμβάσεων τόσο για την ενεργειακή, όσο και στην περιβαλλοντική αποδοτικότητα του πρωτογενή τομέα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας στον πρωτογενή τομέα αποτελεί χρηματοδοτική προτεραιότητα στη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) 2014 - 2020. Ενδεικτική της αναγνώρισης της Ευρώπης, είναι η αύξηση των κονδυλίων που θα διατεθούν στην έρευνα για τον γεωργικό τομέα, τα οποία αναμένεται να είναι 3πλάσια με 4πλάσια σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Από τα τέλη του 2012 έχει ξεκινήσει στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η συζήτηση και η δημόσια διαβούλευση για το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), για την περίοδο (2014 – 2020). Υπάρχουν έντονη φιλολογία και φήμες για μεγάλες περικοπές των οικονομικών ενισχύσεων και του συνολικού προϋπολογισμού της νέας ΚΑΠ. Στις φήμες αυτές υπάρχουν έντονες

αντιδράσεις από οργανώσεις αγροτών σε όλη την κοινότητα, αλλά και οι ευρωβουλευτές συμμετέχοντας στην δημόσια αυτή συζήτηση σε κάθε σχετική συνεδρίαση του Ευρωκοινοβουλίου επαναλαμβάνουν την υποστήριξή τους και την αναγκαιότητα διασφάλισης και συνέχισης της χρηματοδότησης για την αγροτική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Είναι πάντως γεγονός ότι με όλες τις αναθεωρήσεις διαχρονικά της ΚΑΠ, η κοινή αγροτική πολιτική πέρα από κάθε αμφισβήτηση είναι πλέον αποτελεσματικότερη, χωρίς να επιβαρύνει υπέρμετρα τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Έχει συμβάλει σημαντικά στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, λαμβάνοντας και σημαντικές δράσεις τα τελευταία χρόνια για την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι ραγδαίες όμως πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές οικολογικές εξελίξεις επιβάλλουν την εκ νέου μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, προσαρμοσμένη στις δημοσιονομικές δυνατότητες και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη από τις αρχές του 2014 έως το 2020. Η εξασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή ένωση δεν είναι δεδομένη. Οι έντονες διακυμάνσεις των τιμών των τροφίμων, και η οικονομική κρίση, επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο και τις οικονομίες όχι μόνο των χωρών στην Ευρωπαϊκή ένωση αλλά σε όλο τον κόσμο. Για την έγκαιρη αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής με την ραγδαία μεταβολή των κλιματικών συνθηκών επιβάλλεται η λήψη μέτρων για την προστασία βιοτόπων, την βιοποικιλότητα, την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την ασφαλή διαχείριση σκουπιδιών και αποβλήτων π.χ. βιομηχανιών και την προστασία του εδάφους, την εξασφάλιση της ποιότητας του νερού και του αέρα (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

Στα πρώτα χρόνια της Ε.Ε. η ΚΑΠ αντιπροσώπευε σημαντικό ποσοστό των δαπανών του προϋπολογισμού, σε κάποιες περιπτώσεις πάνω από τα δύο τρίτα. Αυστηρότερη δημοσιονομική πειθαρχία, ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της Ε.Ε. σε άλλους χώρους καθώς και μια σειρά μεταρρυθμίσεων της ΚΑΠ είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού αυτού. Η ΚΑΠ κοστίζει περίπου 50 δισ. ευρώ ετησίως. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 50% του συνολικού προϋπολογισμού της Ε.Ε. Λιγότερο από 1% του ΑΕγχΠ καταβάλλεται στο 5,5% του πληθυσμού που

ασχολείται με τη γεωργία (στην ΕΕ των Δεκαπέντε, πριν από τη διεύρυνση του 2004). Όχι μόνο είναι το μερίδιο της ΚΑΠ στο ΑεγχΠ της Ε.Ε. χαμηλό και μειώνεται (από 0,54% του ΑεγχΠ στις αρχές του 1990 σε 0,43% το 2004, προς 0,33% μέχρι το 2013), αλλά αυτό το ποσοστό ελαττώνεται πολύ πιο γρήγορα σε σύγκριση με τις δημόσιες δαπάνες της Ε.Ε. (τρεις φορές ταχύτερα κατά τη δεκαετία 1993- 2003).

Η ΚΑΠ εφαρμόζεται μέσα σε ένα αυστηρό πλαίσιο παραμέτρων. Όρια δαπανών έχουν τεθεί για τον έλεγχο των εξόδων κάθε χρόνο επί σειρά ετών. Τα ανώτατα όρια για την Ε.Ε. ένωση των Δεκαπέντε έχουν προσαρμοστεί έτσι ώστε να αντανakλούν το κόστος της διεύρυνσης για την περίοδο μέχρι το 2006. Όμως τα όρια που προβλέπονται για τις άμεσες ενισχύσεις της ΚΑΠ και τα μέτρα για την αγορά για την περίοδο 2007 - 2015 δεν επιτρέπουν αυξήσεις σε πραγματικούς όρους και ουσιαστικά θα μειώνονται ετησίως καθώς οι άμεσες ενισχύσεις προς τα νέα δέκα κράτη - μέλη αυξάνονται σταδιακά κατά την περίοδο αυτή μέχρις ότου φτάσουν στα επίπεδα των Δεκαπέντε. Επίσης, η ΚΑΠ έχει μεταρρυθμιστεί (τρεις φορές σε δέκα χρόνια), εν μέρει με στόχο τον καλύτερο έλεγχο του προϋπολογισμού. Οι δαπάνες της ΚΑΠ έχουν παγώσει (σε πραγματικούς όρους) μέχρι το 2017 και θα ελέγχονται αυστηρά. Ένας νέος μηχανισμός ελέγχου της δημοσιονομικής πειθαρχίας θα χρησιμοποιηθεί με σκοπό την τήρηση των ανωτάτων ορίων.

Η συνέχιση της χρηματοδότησης από τα κοινοτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής γεωργικής πολιτικής είναι απαραίτητη για τον απρόσκοπτο εφοδιασμό της αγοράς με υψηλής ποιότητας τρόφιμα, για την ενίσχυση των κοινοτικών προγραμμάτων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την προώθηση σε μεγαλύτερο ποσοστό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι μελλοντικές οικονομικές ενισχύσεις στους παραγωγούς για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα θα πρέπει να αξιολογούνται στην βάση οικολογικών κριτηρίων (χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, χαμηλή κατανάλωση ενέργειας). Η εφαρμογή ενός δικαιότερου συστήματος κατανομής των κοινοτικών επιδοτήσεων είναι από τα στοιχεία της νέας ΚΑΠ. Υπάρχουν προτάσεις για εισαγωγή ανώτατου πλαφόν ανά ενεργό παραγωγό με ελάχιστο πλαφόν ετήσιας παραγωγής, και καθορισμός συντελεστών αξιολόγησης παραγωγικών επενδύσεων στο αγροτικό τομέα ανάλογα με το μέγεθος της επένδυσης, την συμβολή της στην απασχόληση εργατικού δυναμικού, και τις δράσεις που αναλαμβάνει για την προστασία του περιβάλλοντος και τον βαθμό εισαγωγής της καινοτομίας για την βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου.

Το μέλλον Ελληνικής αγροτικής επιχείρησης εξαρτάται από την θέληση της να επενδύσει μακροπρόθεσμα και την δυνατότητα της να επιβιώσει στηριζόμενη όχι πλέον στις επιδοτήσεις αλλά στην εισαγωγή της καινοτομίας, την αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας σε νέες αγορές (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνος Ν., 2011).

Συνοψίζοντας λοιπόν βλέπουμε ότι ο κυριότερος στόχος της νέας ΚΑΠ είναι η οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα της Γεωργίας και των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Εξασφαλίζοντας και τις τρεις παραπάνω προϋποθέσεις η ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου θα είναι βιώσιμη. Ιδιαίτερα η εισαγωγή της καινοτομίας για την βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου αποτελεί μία από τις έξι προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την αγροτική ανάπτυξη με ορίζοντα το 2020 («Ευρώπη 2020»).

Η νέα ΚΑΠ ενισχύει σημαντικά με οικονομική ενίσχυση ύψους από €1,9 δισ. σε €4,5 δισ (2014 - 2020) την εισαγωγή της καινοτομίας και της γεωργικής έρευνας για την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας της αγροτικής εκμετάλλευσης σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα τονώσουν την ανταγωνιστικότητα, και θα δημιουργήσουν οικονομική μεγέθυνση και νέες θέσεις εργασίας, και την απόκτηση γνώσεων σχετικά με:

- τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας,
- την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων,
- την αποτελεσματικότερη λειτουργία του αγροδιατροφικού συστήματος,
- τη διατήρηση και προώθηση της ποικιλομορφίας στην ευρωπαϊκή γεωργία,
- την προσαρμογή των γεωργικών μεθόδων παραγωγής στην κλιματική αλλαγή,
- τη διατήρηση της βιοποικιλότητας,
- τον εντοπισμό εναλλακτικών λύσεων που προσφέρουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Για την αξιοποίηση αυτών των γνώσεων είναι απαραίτητη η ταχύτατη μετάδοση τους στους παραγωγούς για την εφαρμογή τους στην πράξη μέσω των κατάλληλων κοινοτικών οργάνων. Για τον ρόλο αυτό προβλέπεται μέσα από την νέα ΚΑΠ η σύσταση δύο νέων κοινοτικών θεσμών:

- 1) Τις Ευρωπαϊκές Συμπράξεις για την Καινοτομία (ΕΣΚ) και

2) Τις επιχειρησιακές ομάδες, παροχής συμβουλών στους Αγρότες.

Οι ΕΣΚ, θα οργανώνουν προγράμματα επιμόρφωσης των παραγωγών στις νέες εξελίξεις στην αγροτική παραγωγή για την εφαρμογή της καινοτομίας στην πράξη.

Σε κάθε ΕΣΚ θα συμμετέχουν επιχειρησιακές ομάδες, που θα απαρτίζονται από τους ενδιαφερόμενους φορείς (για παράδειγμα, γεωργοί, ερευνητές, σύμβουλοι, επιχειρήσεις που εμπλέκονται στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων, διοίκηση). Οι επιχειρησιακές αυτές ομάδες, η σύσταση και λειτουργία των οποίων θα στηρίζεται από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, θα έχουν ως έργο να υλοποιούν καινοτόμες δράσεις (διαδικασίες, προϊόντα, τεχνολογίες) - χρηματοδοτούμενες από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης- και να δοκιμάζουν το βαθμό αποτελεσματικότητάς τους. Για το σκοπό αυτό, θα καταρτίζουν σχέδια με την περιγραφή των καινοτόμων έργων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τους σε σχέση με την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της βιώσιμης διαχείρισης των πόρων. Ταυτόχρονα ομάδες παροχής συμβουλών και ερευνητές με τη αξιοποίηση των δικτύων των ΕΣΚ, θα διασφαλίζουν την μεταφορά της γνώσης και της εμπειρίας από την εφαρμογή της καινοτομίας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

4.3 Τάσεις και Προοπτικές

Η Ελληνική γεωργία ενόψει και της εφαρμογής της νέας ΚΑΠ από 1/1/2014 καλείται να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις και την ανάγκη για παράλληλο σχεδιασμό Εθνικής Αγροτικής Πολιτικής και στην Ελλάδα για λόγους ακόμα και επιβιώσης.

Η πλήρη κατάργηση των δασμών και των λοιπών προστατευτικών μηχανισμών θα αυξήσει τον ανταγωνισμό. Επιβάλλεται τα λιγοστά κονδύλια από τον κουτσορεμένο προϋπολογισμό της νέας ΚΑΠ να στραφούν σε παραδοσιακά ή και νέα καινοτόμα (από πρωτοβουλίες νέων αγροτών τα τελευταία χρόνια) Ελληνικά αγροτικά προϊόντα που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και που η αξιοποίηση τους μπορεί να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία στην Ελληνική οικονομία. Όσο η Κοινή Αγροτική Πολιτική θα συρρικνώνεται η απαίτηση μακροχρόνιου εθνικού σχεδιασμού για την μέλλον της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας γίνεται όλο και πιο επιτακτική.

Ταυτόχρονα η αξιοποίηση της τεχνολογίας από ανταγωνιστικές χώρες φανερώνει της υστέρηση των ελληνικών αγροτικών επιχειρήσεων στην παρακολούθηση των τεχνολογικών & οικονομικών εξελίξεων στο ανταγωνισμό και την ανάγκη προσαρμογής άμεσα στα νέα δεδομένα.

Η κατάργηση των περιορισμών και του παρεμβατισμού στο διεθνές εμπόριο (έλεγχος τιμών) επιτρέπει πολλές φορές με την απουσία του κράτους το έλεγχο της αγοράς από μεγάλες πολυεθνικές και ολιγοπώλια που διαμορφώνουν μεταξύ άλλων και την τιμολογιακή τους πολιτική ανάλογα με τα συμφέροντα τους και για την επικράτηση τους στην αγορά.

Τέλος, οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής που λαμβάνεται υπόψη στην νέα ΚΑΠ έχουν ευαισθητοποιήσει πολλούς καταναλωτές παγκοσμίως, δημιουργώντας σημαντικές ευκαιρίες για επενδύσεις σε βιολογικά ποιοτικά προϊόντα του ελλαδικού χώρου.

Από την άλλη η εφαρμογή της ΚΑΠ, GATT, ΠΟΕ δεν απαγορεύει στις κρατικές αρχές κάθε χώρας όπως και της Ελλάδος την ενεργοποίηση μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας και ασφάλειας των αγροτικών προϊόντων προστατεύοντας και την εσωτερική παραγωγή. Η ανάδειξη της ποιότητας των Ελληνικών αγροτικών

προϊόντων και η προστασία τους με την κατοχύρωση ΠΟΠ αποτελεί ζήτημα πρώτης γραμμής για την υπεράσπιση της εσωτερικής αγοράς από τον έντονο και πολλές φορές αθέμιτο ανταγωνισμό εισαγόμενων προϊόντων. Το μεγάλο στοίχημα όμως της Ελληνικής Γεωργίας στο άμεσο μέλλον είναι η εξωστρέφεια και η επέκταση στις διεθνείς αγορές.

4.4 Ζητήματα που απαιτείται να αντιμετωπιστούν

Ο κλάδος της γεωργίας στην Ελλάδα χρήζει ανασυγκρότησης σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων (παραγωγή - τυποποίηση - προώθηση προϊόντων) μέσω συστηματικών και στοχευμένων ενεργειών. Επιπλέον, χρειάζεται να αναζητηθούν νέες οικονομίες κλίμακας και τρόποι, ώστε να συγκεντρωθεί η παραγωγή και η διαχείρισή της να γίνεται από εξειδικευμένες επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό. Τούτο θα μπορούσε να οδηγήσει στη μείωση των τιμών των προϊόντων και να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά τους και τις εξαγωγές. (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010).

Το κράτος, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα (μέσω ΣΔΙΤ), μπορεί να προσφέρει κίνητρα, ώστε να ενισχύσει την ενοποίηση της παραγωγής με πιο αποτελεσματικούς τρόπους σε σύγκριση με το παρελθόν κι έτσι να δημιουργηθούν εταιρείες σε μεγάλη κλίμακα, που θα αναλάβουν τη δημιουργία και διαχείριση δικτύων διανομής διεθνώς. Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση στην παραγωγή προϊόντων με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία (κρόκος Κοζάνης, μαστίχα Χίου κ.ά.) και να μετατοπιστεί το βάρος από τις παραδοσιακές καλλιέργειες. Σε αυτή τη βάση μπορούν να αξιοποιηθούν και πιο απομακρυσμένες αγροτικές κοινότητες με ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, οι οποίες μέχρι πρόσφατα ήταν περιθωριοποιημένες και χωρίς καμία κρατική ενίσχυση. Οι νέοι επαγγελματίες είναι αναγκαίο να ενεργοποιηθούν και να εκπαιδευτούν στο πνεύμα της καινοτόμου παραγωγής με σεβασμό στο περιβάλλον.

Παρά τις σημαντικές δυνατότητες του αγροτικού τομέα, τα αγροτικά προϊόντα δεν συμπεριλήφθηκαν σε μια επιθετική στρατηγική που να αφορά τη διεξόδυσή τους στις διεθνείς αγορές, παρά μόνο σε μικρής κλίμακας προωθητικές ενέργειες. Είναι θεμιτό να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό και έκταση οι υφιστάμενες πρακτικές για την ενδυνάμωση των ελληνικών εξαγωγών σε αγροτικά προϊόντα, όπως η διενέργεια συνεχούς διαφημιστικής εκστρατείας στο εξωτερικό για τα αναγνωρισμένα ελληνικά προϊόντα (φέτα, γιαούρτι, ελαιόλαδο κ.λπ.) και η αποτελεσματικότερη προώθηση των ήδη υπαρχόντων προϊόντων Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευμένης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ). (Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., 2010). Σημαντικό ρόλο στην προώθηση των ελληνικών προϊόντων μπορεί να παίξει η εντατικοποίηση της τυποποίησής τους και η παραγωγή

με συγκεκριμένες προδιαγραφές των διεθνών αγορών. Η συνέργεια με τον κλάδο μεταποίησης τροφίμων σε αυτό τον τομέα θεωρείται σημαντική.

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) υποστηρίζει τις δραστηριότητες του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) στην Ελλάδα και αποτελεί σημαντικό οικονομικό πόρο, παρέχοντας χρηματοδότηση για νέες επενδύσεις στον κλάδο. Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική 2014 - 2020 θίγει καίρια ζητήματα, όπως ο ορισμός του ενεργού αγρότη, οι άμεσες ενισχύσεις για τους νέους αγρότες, η προάσπιση της διατροφικής ασφάλειας, οι συνδεδεμένες ενισχύσεις, η μεταφορά πόρων μεταξύ των πυλώνων και βέβαια η πράσινη ανάπτυξη.

Τα κίνητρα της νέας ΚΑΠ θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, ώστε να αναβαθμιστεί ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα σε θέματα ποιότητας και τυποποίησης της γεωργικής παραγωγής, να εξασφαλιστεί η περιβαλλοντική και οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, να βελτιωθεί η ποιότητα της καλλιεργήσιμης γης και η ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές (Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., 2011).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ενδεικτικό των δυνατοτήτων του πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα είναι οι θετικές εξελίξεις στο εμπορικό ισοζύγιο. Όμως, ο πρωτογενής τομέας (και όχι μόνο) στον ελλαδικό χώρο πάσχει από έλλειψη οργάνωσης αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, το πρόβλημα στην Ελλάδα δεν είναι τόσο η έλλειψη πρώτης ύλης (πρωτογενής αγροτική παραγωγή δηλαδή, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αυξήσεως σε ορισμένα προϊόντα) όσο η έλλειψη οργάνωσης της μεταποιητικής αλυσίδας. Είναι η αλυσίδα μεταποίησης και εμπορίας των αγροδιατροφικών προϊόντων που θα δώσει προστιθέμενη αξία στην πρωτογενή παραγωγή και θα την πολλαπλασιάσει μέσω καινοτόμων προϊόντων, προϊόντων υψηλής διατροφικής πολιτισμικής και ιστορικής αξίας. Όχι μόνο αυτό, αλλά η οργάνωση της μεταποιητικής αλυσίδας μπορεί με θετικές συνέργιες με άλλες βιομηχανίες (τουριστική, ιατρική, ψυχαγωγίας, κ.α.), στα πλαίσια δηλαδή της πολυλειτουργικής φύσεως του αγροτικού τομέα, να βοηθήσει στην ανάκαμψη της υπαίθρου με δημιουργία νέων χιλιάδων θέσεων εργασίας σε αγροτικές περιοχές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

Αποστολόπουλος Κ., Καλδής Π., & Γαλάτουλας Ι., (2010) *Αγροτική Οικονομική – Κόστος – Οικονομικό Αποτέλεσμα - Ανταγωνιστικότητα*, Εκδόσεις: Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.

Βακάκης Φ., (2008). *Η Μελλοντική Εικόνα της Ελληνικής Γεωργίας*, Οικονομικό Δελτίο Alpha Bank, Τεύχος 109, «Ο Αγροτικός Τομέας στην Ελλάδα: Επιδοτήσεις και παροχές αντί για αξιοποίηση των συγκριτικών μας πλεονεκτημάτων».

Δαβίλλας Α., (2006). *Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας* (ΓΕΣΑΣΕ).

Καδίτη Ε., & Νίτση Ε., (2010). *Ο Αγροτικός Τομέας στην Ελλάδα*, ΚΕΠΕ, Αθήνα.

Καμενίδης Χ., (2010). *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων*, Εκδόσεις: Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Καρανικόλας Ν., (2005). *Στρεβλώσεις Τιμών και Δημόσια Στήριξη της Γεωργίας*, στο Διεθνές Εμπόριο Γεωργικών Προϊόντων και Πολυλειτουργική Γεωργία.

Καρανικόλας Π., & Μαρτίνοβ Ν., (2011). *Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές*, Περιοδικό: Νέος Ερμής ο Λόγιος, Τεύχος 2^ο, σελ. 210 – 223.

Κοινή αγροτική πολιτική ευρωπαϊκή ένωση (ΚΑΠ), 2005.

Λύτρας Α., & Πρόντζας Δ., (2006). *Η Αγροτική Εκμετάλλευση στην Ελλάδα*, Εκδόσεις: Παπαζήση ΑΕΒΕ.

Μαραβέγιας Ν., (2003). *Οι Εξελίξεις στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Ελληνική Γεωργία*, Εκδόσεις: ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα - Κομοτηνή.

Παπαγεωργίου Κ., & Σπάθης Π., (2000). *Αγροτική Πολιτική*, Εκδόσεις: Στοχαστής, Αθήνα.

Πιπεροπούλου Ε., (2008). *Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία*, Εκδόσεις: Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα.

Παχάκη Κ., & Τονικίδου Π., (2006). *Η Ελληνική Γεωργία ενόπιον των Νέων Συνθηκών και Θεσμικού Πλαισίου*, ΚΕΠΕ, Αθήνα.

Τσιμπούκας Κ., & Μιχαλόπουλος Γ., (2009). *Εισαγωγή στην γεωργική οικονομική*, Εκδόσεις: Άγρα, Αθήνα.

B. Ξενόγλωσση - Μεταφρασμένη

Aurier P., & Siriex L., (2010). *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων*, Εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα.

Christiansen J., (2009). *Διαχείριση της Καινοτομίας: Τεχνικές για τη βελτίωση της Απόδοσης της Καινοτομίας*, Εκδόσεις: Επίκεντρο.

Cramer G., Jensen C., & Southgate D., (2011). *Agricultural Economics and Agribusiness*, Edition: John Wiley & Sons.

Eurostat, (2011). *From farm to fork: Statistics in Focus*, Eurostat «Food: from farm to fork statistics», Edition: Eurostat Pocketbooks.

Femenia F., Gohin A., & Carpentier A., (2010). *The Decoupling of Farm Programs: Revisiting the Wealth Effect*, American Journal of Agricultural Economics 92(3): 836 - 848.

Headey D., Alauddin M., & Prasada Rao D., (2010). *Explaining agricultural productivity growth: an international perspective*, Agricultural Economics (41): 11-14.

Karagiannis G., & Sarris A., (2005). *Measuring and explaining scale efficiency with the parametric approach: the case of Greek tobacco growers*, Agricultural Economics 33(s3): 441 - 451.

Rezitis A.N., Tsiboukas K. & Tsoukalas S., (2003). *Investigation of Factors Influencing the Technical Efficiency of Agricultural Producers Participating in Farm Credit Programs: The Case of Greece*, Journal of Agricultural and Applied Economics 35(03).

Serra T., Zilberman D., & Goodwin B.K., (2006). *Effects of decoupling on the mean and variability of output*, European Review of Agricultural Economics 33(3): 269 - 288.

Γ. Διαδικτυακές Πηγές

www.agronews.gr: *Η γεωργία σε αριθμούς.*

www.minagric.gr: *Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.*

www.iobe.gr: *Ίδρυμα Οικονομιών και Βιομηχανικών Ερευνών.*

www.statistics.gr: *Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ).*

<http://schooltec.wordpress.com/production/sectors/>